

Állatorvostudományi Egyetem
Egzotikusállat-, Vad-, Hal és Méhegészségügyi Tanszék

A nyércfélék hazai előfordulásainak és magyarországi jelenlétének vizsgálata
irodalmi adatok alapján

Analysis of the occurrence and presence of mink in Hungary based on literature
data

Tóth Bianka

Témavezető: dr. Tóth Tamás, egyetemi adjunktus
Egzotikusállat-, Vad-, Hal és Méhegészségügyi Tanszék

2024

Absztrakt

Az európai nyérc (*Mustela lutreola*) valaha Európa nagy területén előfordult, azonban a 19-20. század fordulójától kezdve állományai rendkívül megfogyatkoztak és a legnagyobb részük napjainkra el is tűnt a kontinensről. Földrészünkön, annak keleti részeitől eltekintve mára csupán néhány kisebb populációja maradt fenn a fajnak. Bár valaha a Kárpát-medencében is előfordult ez a kisragadozó, azonban arról megoszlanak a vélemények, hogy mely területeken terjedhetett el. Ugyanakkor ebben a régióban számos prémtermelő farm is működött, ahol a fent említett fajon kívül az amerikai nyércet (*Mustela vison*) tenyésztették, és amely példányok szökés esetén legalább időszakosan megtalálhatták az életfeltételeiket a Kárpát-medencében. Ezért a jelen munkában elsősorban arra a kérdésre kerestem a választ, hogy az említett területen és időszakból, mely vidékekről maradtak fenn lelőhelyi adatok a nyércfélék előfordulásáról. Arra vonatkozó biztos kijelentést nem tehetek, hogy hazánk jelenlegi területén élt az európai nyérc, de ha így is volt, mára már az élőhelyek pusztulása, illetve az amerikai nyérccel való versengés miatt biztosan kipusztult, az esetlegesen itthon megtalálható egyedek a szomszédos országokból jelenhetnek meg itt néha. Az amerikai nyérc viszont a mai napig fel-felbukkan még a Szigetközben és az sem kizárt, hogy a szomszédos országokban növekvő populációik következtében egyre több példány téved majd át határainkon.

Abstract

The European mink (*Mustela lutreola*) once inhabited large parts of Europe, but since the turn of the 19th and 20th centuries, its population has been drastically declining, and most of them have disappeared from the continent. Today, with the exception of the eastern parts of Europe, only a small population of this species remains. Although this small carnivore was once present in the Carpathian Basin, opinions differ on which areas it may have spread to. Additionally, there were several fur farms in this region that, besides the aforementioned species, also bred the American mink (*Mustela vison*), which, if they escaped, could at least temporarily find suitable living conditions in the Carpathian Basin. Therefore, in this work, I primarily sought to answer the question of which regions and periods in this area have recorded occurrences of minks. I cannot make a definitive statement about the presence of the European mink in the current territory of Hungary, but even if it did live here, it has now surely become extinct due to habitat destruction and competition with the American mink. Any individuals that might occasionally appear here would likely come from neighboring countries. The American mink, however, still occasionally appears in the Szigetköz region, and due to the growing population in neighboring countries, more individuals will increasingly cross our borders.

Tartalom

Absztrakt.....	2
Abstract	3
1. Bevezetés.....	5
2. Szakirodalmi áttekintés	7
2.1 A nyércek általános jellemzése	7
2.1.1 Az európai nyérc – <i>Mustela lutreola</i> (Linné, 1761).....	7
2.1.2 Az amerikai nyérc – <i>Mustela vison</i> (Schreber, 1777)	10
2.2 A nyérc elkülönítése a görénnytől	11
2.3 A nyérc élőhelye irodalmi adatok alapján.....	12
2.3.1 Az európai nyérc előfordulása 1920-ig a történelmi Magyarország területén	13
2.3.2 1920-tól, a jelenlegi országhatárok kialakulása után	15
2.4 A prémtenyésztés Magyarországon	24
2.5 A prémtenyésztés állatvédelmi vonatkozásai	26
3. Anyag és módszerek	28
4. Eredmények.....	29
5. Következtetések	36
5. Összefoglalás	37
6. Köszönetnyilvánítás	38
8. Irodalomjegyzék.....	39

1. Bevezetés

Szakdolgozatom témáját azért választottam, mert a nyércfélék előfordulásáról hazánk területén a 20. század eleje óta nem született átfogó irodalmi összefoglaló, Magyarország jelenlegi területére vonatkozóan pedig még nem próbálta senki feltárni ezt a kérdéskört. Ezért a témát körbejárni és összegyűjteni a fellelhető forrásokat hiánypótló munkának bizonyult. A téma nem csak azért jelentős, mert nincs jelenleg olyan tanulmány, amely rendszerezné a meglévő szakirodalmat, hanem mert enélkül a rendszerezés nélkül a múlt eseményei nem lesznek átláthatóak, a múlt nélkül pedig a jelen folyamatai sem válhatnak értelmezhetővé. Szükséges tehát felkutatni a kiindulási állapotokat ahhoz, hogy meg tudjuk állapítani, hol tartunk most, hogy ezáltal modellezni tudjuk majd a jövő változásait, illetve meg tudjuk fogalmazni célkitűzéseinket. Ez azt jelenti, szükségszerű, hogy lássuk, pontosan hol vannak a korábbi lelőhelyek és jelenleg hova teszik a nyérc előfordulási területeit, szemléltetve, hogyan törlődik le a térképről egy újabb faj és miként csökken ezzel tovább Földünk biodiverzitása.

Európában a nyércek őshonos faja, az európai nyérc kihalófélben van, hacsak nem tűnt már el teljesen. Ahhoz, hogy az esetlegesen még fennmaradt példányokat meg tudjuk óvni, élőhelyeiket megkímélni, pontosan tudnunk kell, hol lehetnek még jelen. Ezen dolgozat szemlélteti, hogy az 1800-as években és az 1900-as évek első felében számos helyen előfordult az európai nyérc a Kárpát-medencében, mára pedig drasztikusan lecsökkentek ezen állatfaj észlelései. Ezt vizuálisan segítőként készítettem el két vaktérképet is, amely bemutatja ezeket a változásokat.

Itt szeretnék kitérni a nyércek jelenlegi helyzetére hazánkban. Magyarországon nyolc őshonos kisragadozó fajt tartanak számon, ezek pedig az eurázsiai menyét, a közönséges és a mezei görény, a közönséges vidra, az európai borz, a hermelin, a nyuszt és a nyest. Az európai nyérc tehát nincs közte, hanem bizonytalan státuszú fajként nyilvántartott állatként szerepel, azaz nem alátámasztott, hogy él vagy régebben élt hazánk területén [1].

Az európai nyérc Európában történő kihalási folyamatának okai között említendő az élőhelyeinek elvesztése az intenzív mezőgazdasági tevékenységek miatt, az erdőirtás és az urbanizáció, a vizek szennyezése és peszticidek használata, a szervezetlen turizmus környezetromboló hatásai, az amerikai nyérc konkurens jelenléte és az illegális vadászat, illetve kereskedelem. Számos természetvédelmi program és intézkedés van folyamatban a megóvása érdekében, elsősorban élőhelyének megőrzésével és annak helyreállításával kapcsolatban [2, 3, 4].

Európai társával szemben az amerikai nyérc behurcolt, faunaidegen fajként van jelen Európában [1]. Sokáig a prémfarmok lakója volt. 2020 végén aztán Magyarországon betiltották a húsevő prémes állatok, többek között a nyérc, róka és görény tenyésztését, ezután csak az angóranyulat és a hosszúfarkú csincsillát engedélyezi a jogszabály a prémes állatok közül tartani [5]. Azonban eddig az időpontig az amerikai nyércek egyes példányai megszökhettek a farmokról és megtalálhatták életfeltételeiket vizeink közelében, így a mai napig vannak észlelések jelenlétéről. Ez azért is fontos, mert élettere megegyezik az európai nyércével, így kizorítva a még esetlegesen meglévő példányokat [6].

A nyérznek szerepe volt Európában a Covid-19 vírus terjesztésében, mert a kórokozó egy mutálódott változata áterjedt az állatokra, amelyek tovább tudták adni a velük érintkező gondozóknak, embereknek is. Európa-szerte több millió prémállatot kellett leölni, így ez is közrejátszott a hazai döntés meghozásában [7, 8].

Mindezen tények ismeretében célom az volt, hogy megkeressem és rendszerezsem a nyércek előfordulásáról szóló szakirodalmi beszámolókat, időrendbe tegyem őket, és ezek alapján következtetéseket vonjak le arról, található-e nyérc országunkban. Kutatásom során nem csak Magyarország jelenlegi területének előfordulási adataira szorítkoztam, hanem megvizsgáltam a történelmi területet, illetve kitértem a prémipar fellendülésének korszakára is, arra, hogy mikor és miért került az amerikai nyérc hazánkba, milyen körülmények között tartották őket, ennek milyen állatvédelmi és gazdasági vonatkozásai voltak és hogyan járult hozzá mindez az őshőnős faj jelenlétének csökkenéséhez.

2. Szakirodalmi áttekintés

2.1 A nyércek általános jellemzése

2.1.1 Az európai nyérc – *Mustela lutreola* (Linné, 1761)

ábra 1.: Az európai nyérc

Az európai nyérc a menyétfélék (Mustelidae) családjába tartozó védett ragadozó emlősállat [9, 10], leközelebbi rokonai a menyét, görény, hermelin, nyest, nyuszt és a coboly [11].

A magyar nyérc szó a német Nörz vagy Nerz szóból származik, itthon sokszor emlegetik hibásan nercként magát az állatot is, ami egyébként a belőle készült bunda megnevezése [12, 13]. Számos régi elnevezése van, úgymint Erdélyben a kis vidra [14], Székelyföldön a vízigörény [15], egyéb helyeken a vidramenyét (*Foetorius lutreola*) [1, 16], vidranyest [1, 9], vidragörény [15], mocsári vidra [1], Németországban pedig rákvidra és kövi kutya néven is ismert [1, 9].

Testhossza Közép-Európában 35-40 centiméter, a Duna-delta vidékén élő példányok kicsit nagyobbak, farka pedig 13-14 cm [17]. Teste nyúlánk, karcsú, lábai rövidek, görényre emlékeztetnek [12]. A nőstény testtömege 500-600 gramm, a hímé pedig 650-1000 gramm között mozog, a hímek átlagosan 10%-kal nagyobbak, mint a nőstények [10]. Korai forrásokban sok helyen kiemelik, hogy lábai félúszóhártával összekötöttek [12], de ez minden a Mustelinae (menyétformák) alcsaládba tartozó fajra igaz, így ez nem speciálisan a nyérc ismertetőjele [15]. Bundája, termete és farka a vidrára hasonlít, gereznája alul és felül egyneműen sötétbarna, oldalain pedig világosabb a szőr. Farka és lábai sötétebbek, feketebarnák [12]. A gyapjuszőr szürkésbarna

[19]. Fülei rövidek, formájuk tompán kerek, hosszuknál szélesebbek, felül sötétbarnák, alul szürkésbarnák. Felső ajka részben, alsó ajka teljesen fehér, sok helyen említik, hogy olyan, mintha tejfölbe mártotta volna, ez különbözteti meg egyértelműen a vidrától és görénytől, torkán pedig halványsárga folt van [12, 16]. Hanák azt írja, gereznája értékes, ha pedig megfogjuk, pézsmaszagot ereszt, húsa azonban nem kellemetlen ízű, ezt tanúsítja néhány korai forrás is, ahol történnek utalások az állat elfogyasztására. Ez a végbélnyílás két oldalán található bűzmirigyeknek köszönhető, de ezek kevésbé árasztanak kellemetlen szagot, mint az erről ismeretes görényé [9].

Mint neve is utal rá, Európában őshonos, azon belül is megtalálható Franciaországban, Németországban, Svájcban, Ausztriában, Lengyelországban, Finnországban, Orosz- és Fehéroroszországban, illetve a Duna-delta környékén Romániában, Ukrajnában és a Moldáv Köztársaságban [10].

Mocsarak, tavak, folyamok partjain él, vízi állatokkal táplálkozik, rákkal, hallal, békákkal, apróbb emlősökkel, vízi madarakkal és azok tojásaival, vízi rovarokkal [16]. Erdősebb területeken megeszi az egereket, pockokat és egyéb rágcsálókat is [1]. 34 darabból álló fogazattal rendelkezik, tépő- és hátsó zápfogai más menyétféléknél erősebbek [9]. Rostemésztése tökéletlen, így növényi anyagokat csak korlátozott mennyiségben fogyaszt [20]. Éjjeli életmódot folytat, remek úszó, de a vidrával ellentétben ehhez farkát nem használja [10], a víz alatt sokáig bírja, fürge és mozgékony, ügyes vadásként emlegetik, szaglása pedig kiváló [17].

Fészket vizes, nádas helyeken építi, az odú egy vízi bejárattal és egy szárazföldi vészkijáráttal is rendelkezik, ami egyben szellőztető szerepet is ellát. Bélelésére száraz mohát, fűféléket, sást, nádat és madártollakat használ fel [17]. 9 hónaposan már ivarérett, február-márciusban (április) párzik, vemhességi ideje tág határok – 35-72 nap - között mozog, átlagosan 3-6 (akár 8) kölyköt fial április-májusban. A kölykök születésük után egy hónapig vakok, ezután viszont gyorsan önállósulnak, körülbelül 2,5-3 hónapos korukra. 8-10 évig él [17, 18].

Méhely Lajos már 1898-as cikkében beszámol egy felső-oroszországi példányról, amely a nyérc és a görény keresztezéséből származik és 1870 óta a neustadt-eberswaldei erdészeti akadémia gyűjteményének tagja [9]. Majd több későbbi forrás is bizonyította, hogy az európai nyérc és a görény szaporodása egymással lehetséges [21]. Emiatt génerózió is bekövetkezhetett a Kárpát-medencében még fennmaradt állományban, vannak források, amelyek szerint Európában tiszta állomány már nem is él [10].

Az európai nyércet 1982-ben helyezték természetvédelmi oltalom alá, majd 1993-ban ezt fokozott védelmi státuszra módosították, ami 2001-ig állt fent, innentől viszont csak az Európai Unió Élőhelyvédelmi Irányelvéből fakadó védelmet élvezi, mivel az újabb kutatások eredményeként átminősítették bizonytalan státuszú fajnak. Az 1979-es Berni Egyezményben, amely az európai vadonélő élővilág és a természetes élőhelyek védelméről szóló megállapodás, aminek célja a biodiverzitás megőrzése, az európai nyérc már szerepel a II. Függelékben, mint szigorúan védett faj. Ez az egyezmény biztosítja a résztvevő országokban élőhelyeinek megőrzését, illetve, hogy vadászata és a vele való kereskedelem tilos legyen [1].

Szerepel továbbá az 1989-ben megjelent Magyar Vöröskönyvben, mint a kipusztulás közvetlen közelébe került faj, aminek jelentése, hogy az itt szereplő állatok egyedei nagyon kis számban, vagy csak izoláltan, kis állományban vannak már csak jelen [1].

Az IUCN Vörös listáján a súlyosan veszélyeztetett (Critically Endangered, CR) kategóriában szerepel. Mint említettem, az EU Élőhelyvédelmi Irányelv (92/43/EEC) II. és IV. függelékében is helyet kapott. A II. függelék olyan állatfajokat sorol fel, amelyek megőrzése érdekében különleges természetvédelmi területeket kell kijelölni (Special Areas of Conservation, SACs) a Natura 2000 természetvédelmi terület hálózata keretében. A IV. függelék pedig a szigorú védelmet igénylő állatfajokat sorolja [1].

2.1.2 Az amerikai nyérc – *Mustela vison* (Schreber, 1777)

ábra 2.: Az amerikai nyérc

Nyesthez hasonló nagyságú, az európai fajnál nagyobb, mintegy 36-50 (70) cm, a farok itt is a testhossz egyharmadát teszi ki [20], a nőstény súlya 450-840 gramm, a hímé pedig elérheti az 1805 grammot is [22]. Számos alfaja ismeretes, ezek Amerika különböző területein terjedtek el és különböznek a prém durvaságában és színének sötétségében [12]. Gereznája alul-felül feketésbarna, a torokfolt itt is megtalálható, de az évek során számos színváltozatot tenyésztett ki a prémipar a minél változatosabb és szebb áru érdekében [20]. Bundája elkülöníthető az európai nyércétől a háta közepén élesen határolt sötét csík alapján, gereznája lágyabb, tömöttebb. Ezzel szemben az európainak hátközépi csíkja a nyaka felé elmosódott, a prém pedig ritkább és durvább szőrű, éppen ezért a piacon egyharmaddal kevesebbet ért, mint az amerikai prém [12].

Először az amerikaiak kezdték prémje miatt tenyészteni, majd később Európában is sorra megjelentek a nyércfarmok, legelőször Németországban. Más szőrmés állatokhoz képest előnyösebbnek bizonyult a tartása, mert kis helyet igényel és beszerzési ára alacsonyabb, mint például az ezüstrókéé [23].

Hazája Észak-Amerika, Alaszkától az Egyesült Államok déli partjáig őshonos faj. Dél-Amerikában, Ázsiában és Európa területén inváziós fajként van jelen [24]. Európai populációja a prémfarmokról kiszökött példányok elszaporodásával vetette meg a lábát, stabil állománnyal van

jelen Skandináviában, a Brit-Szigeteken, Izlandon, Németországban és Lengyelországban, de több országban, köztük a szomszédos Szlovákiában is vannak szigetszerű populációi [24].

Völgyekben, folyók és dús növényzetű patakok mentén, hegységekben él, kedveli a tavakat, mocsarakat, de megtalálható északi országok tengerpartjain is. Bár életmódja vízhez kötődő, jól alkalmazkodik a szárazföldi életmódhoz is [24].

Vérengző természetű állatként tartják számon, ami egyszerre a szükségesnél több halat zsákmányol. Táplálkozása során elfogyasztja a halon kívül a pézsmapockot és egyéb kisemlősöket, rákokat, kételtűeket, madarakat és tojásaikat és a vízi rovarokat [24]. Alkalmazkodóképessége jobb, mint az európainak [10].

8-10 hónaposan ivarérett, a vemhesség hossza 40-75 nap között változhat, évente egyszer fial 1-9 kölyökszámú almot [20]. Poligám faj, a kölyköket a nőtény neveli fel, azok nyolchetesen kezdenek vadászni, azonban őszig még anyjukkal maradnak. A korai hiedelmekkel ellentétben sem az európai nyérccel, sem a görénnyel nem képes szaporodni, mivel az említett két fajnál nincs késleltetett implantáció. Élettartama akár 10-12 év is lehet [24].

Az amerikai nyérc nem védett állatfaj, sőt, faunaidegen állatként tartják számon Európában, ami sok ökológia problémát okoz [1].

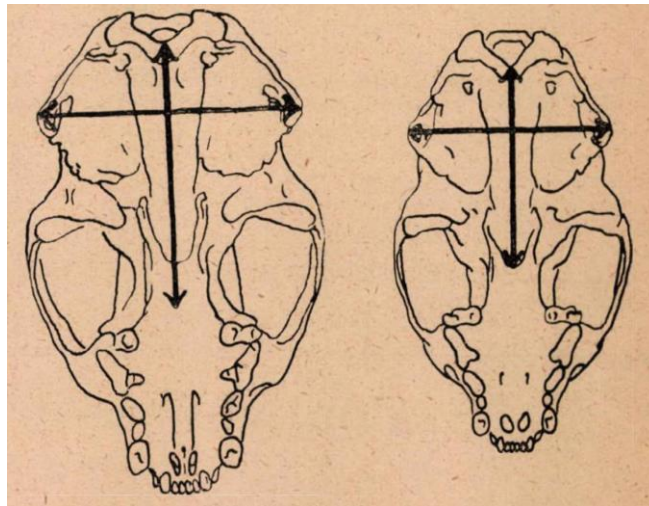
2.2 A nyérc elkülönítése a görénytől

Irodalmi adataink számát a nyérc felbukkanásáról az is behatárolja, hogy nagyon hasonlít a görényhez, ezért nagy valószínűséggel sokszor fel sem ismerték, hogy ezzel az állattal van dolguk. Vásárhelyi azt írja, testalkata a közönséges, míg koponyája a mezei görényhez hasonlít [26]. Éhik szerint azonban a koponya alapján egyértelműen és könnyen elkülöníthető a görénytől, ám kizárólag a bőr alapján igen nehéz [27]. A nyérc testalkata finomabb, karcsúbb, fülei a szőrzetbe olvadnak, kicsik, míg ezzel szemben a görényé némileg nagyobb, jobban látható [10].

Éhik leírása szerint a nyérckoponya felső széle a bregma tájékán behorpadt, az agykoponya tojásdad alakú, keskeny és hosszú, szélessége kisebb, mint az öreglyuk bütyke és a szájpadráscsont hátsó széle közötti távolság. Míg a görény koponyáján a lambdavarrat mentén lévő taraj éles törésekkel, szögletesen megy át a pikkelyvarratba, addig a nyérccnél ez egy hátra hajló, széles ív. További sajátága a nyérckoponyáknak a feltűnően nagy méretű foramen hypoglossi. Éhik azt is megemlíti, a múzeumjainkban található koponyáknak közös jellemzője, hogy mindegyiknek

feloldódott a csontszerkezete az orbitánál, amit egy az orrjáratokban található élőködőnek tulajdonít [19, 27].

Fogazata a görénynél gyengébb, a fogkúpok laposabbak, hegyesebbek és az azokat összekötő taraj keskeny és éles [19].

ábra 3. Nyérc- és görénykoponya

2.3 A nyérc élőhelye irodalmi adatok alapján

Az európai nyérc jelenléte a kontinensen számos beszámolóval alátámasztható. Több helyen olvashatjuk, hogy régen viszonylag nagy számban jelen volt Európa északi részein. Németországban ritka volt, de megtalálható volt Franciaország északnyugati részén, a régi Ausztria északi tartományaiban, illetve a magyar hegyekben, a Kárpátokban, ahonnan mára már lehetséges, hogy teljesen kiveszett. Lengyel és Oroszország hegyes, vizekben gazdag helyein közönséges vadként említik, a lengyel erdész, Kuntze elmondása alapján jól ismerik a nyércet Gorganach, Zabien és a Máramarosi havasok keleti oldalán [28, 29, 30, 31].

Régen kártékony állatnak hitték, mert azt tartották, főként rákkal és hallal táplálkozik és ezáltal gyéríti a rákban gazdag és pisztrángos tavak értékes állományát, ezért és értékesnek bizonyuló gereznája miatt vadászták és irtották az 1800-as évek végén és az 1900-as évek elején [32, 33]. Később realizálták, hogy már csak kis előfordulási száma miatt sem lehet kártevő állat [9, 34, 35], ráadásul legnagyobb számban békákkal táplálkozik, Vásárhelyi 1933-ban a tanulmányozott nyércürülékekből kimutatta, hogy mintegy 85%-a békából származott és csak 7%-

a volt rák, illetve 2,5%-a hal [26]. Ezért belátták, hogy a nyércet nem vadászni, hanem védeni kell [36].

Az alábbi fejezetben azokat a forrásokat gyűjtöttem össze, ahol említést tesznek a nyérc előfordulásáról, azonban a konkrét példányok észleléséről szóló beszámolókat az Eredmények című fejezetben gyűjtöttem össze.

2.3.1 Az európai nyérc előfordulása 1920-ig a történelmi Magyarország területén

Ebben az alfejezetben az egyszerűség kedvéért nyércként mindenütt az európai fajt értem, az amerikai nem őshonos a kontinensen, legelőször 1920-ban hozták be Európába.

1801-ben Földi János a Természeti Históriában már nyérc néven említi az állatot, illetve azt is, hogy Észak-Európa, Amerika és Finnország mellett Magyarországon is előfordul vizek, tavak és mocsarak körül. Úgy jellemzi, hogy a vidrával megegyezik és külső eltérés kevés található közöttük [12, 26, 30, 37].

Az 1800-as évek közepén és végén sok beszámolóban megemlítik. 1848-ban Hanák János a Vág, Hernád, Poprád, illetve a Garam partjára és a Turóc mellékeire írja előfordulását, Turóc vármegyében (ma: Trenčsényi kerület, Szlovákia) [26, 29, 30]. Majd 1854-ben Petényi Salamon ritkaságként emlékezik meg róla, de hazánk faunájába sorolja, mint a hegyi patakok lakója a Poprád, Vág és Garam környékén, bevallása szerint azonban sosem látott egyetlen élő példányt sem [26, 38]. Kornhuber ugyancsak a Poprád, Vág és Garam mellett írja le ezt az állatfajt 1857-ben [26, 38].

1862-ben Jeitteles a Pohorella (ma: Koháryháza, Szlovákia) környékére, Gömör vármegyébe teszi előfordulását, illetve megemlékezik egy jaszenai (ma: Jecenye, Szlovákia) példányról is [26, 30, 38]. 1865-ben Frivaldszky Imre azt írja, hogy felső Magyarország folyóinak, csermelyeinek lakója a nyérc, főként a Vág, Híbicza és Garam vidékén [26, 30, 38, 39]. Beauregard 1871-es cikkében a Murány környéki vadállományról beszél, mely terület az alacsony Tatra, Zólyom és Gömör vármegyék (ma: Zsolnai kerület, Szlovákia) határán, a Garam folyó mindkét oldalán elterülő 21.000 holdas területet öleli fel. A nyércről úgy nyilatkozik, hogy valószínűleg létezik ezen a területen, de csupán egyetlen példány jutott a birtokába 2-3 évvel korábban, olyan rossz állapotban, hogy az kitömésre már alkalmatlan volt [40]. Ugyancsak ebből az évből vannak említések lipcsei, zólyomi, gömöri, máramarosi és erdélyi magas hegyiségek lakójaként, a Garam vize körül és a Vepor-hegységtől észak-nyugatra eső Feketevíz völgyéből. Illetve a Vadász- és

Verseny-Lap egyik számában azt írja, mindenütt ritka és megemlíti, hogy talán Titel és Balaton környékén is előfordulhat, így ajánlják az ottani vadászoknak megfigyelésre, azonban egyetlen későbbi forrás sem támasztja alá, hogy ezeken a helyeken ténylegesen élt volna a nyérc, habár Vásárhelyi is megemlíti jóval később, 1944-ben a Tapolca-pataknál. Azonban még ezzel együtt sem valószínű, hogy előfordult volna itt [16, 28, 38].

Brehm Az állatok világában említi, hogy erősen vadásszák és nemsokára eltűnhet Pomerániából, ahol Mellin is megfigyelte. Egy németországi vadásztól kapott egy példányt, aki arról is beszámolt, hogy egyre kevesebb nyércet ejtenek el évente [33].

1876-ban Kardos Károly a Máramaros vármegyei Sugatag lakójaként írja le [26, 38]. Méhely László egy 1898-as cikkében elterjedési területének a Kaukázustól és az Uráltól Nyugat-Európáig eső területeket jelöli meg és azt írja, valamikor Skandináviában, Franciaországban, Németországban, Ausztriában és Magyarországon is szélteben elterjedt volt, azonban ekkorra már csak Európa keleti részein, Lengyel-, Orosz- és Finnországban a gyakoribb. Szórványos előfordulásról számol be Cseh- és Morvaország, Szilézia, Galícia és Bukovina mellett Magyarországról is, azonban már ekkor azt írja, hogy Franciaországban, Svájcban, Felső-Olaszországban és Németországban csaknem teljesen nyoma veszett. Szerinte hazánkban régebben gyakoribbnak kellett lennie a hegyes-dombos vidékeken, ám már ekkor mintegy ötven éve csak ritkaságként emlékeznek meg róla és huszonöt éve magyar példányt nem is fogtak el. Azon a véleményen van, nagyon kétséges, hogy Erdélyben a Király hágón túli részeken előfordul-e még ekkor. Ugyanitt számol be dr. Lendl Adolf dermoplastikai intézetéről, ahová az ezt megelőző nyolc év alatt Magyarország területéről csupán kettő darab kitömésre szánt nyérctetemet küldtek be, egyet Máramaros vármegyéből, a másikat ismeretlen helyről [9].

A Zoológiai Lapok egy 1899-es cikkében ritka, de kártékony állatként mutatja be feltételezett rákkal való táplálkozása miatt, hazájaként Észak-Nyugat Európa van megjelölve az Ural hegyláncig, úgymint Szilézia, Brandenburg, Pomeránia, Mecklenburg és Hannover [29].

Az 1900-as években ugyancsak Erdély területéről van a legtöbb adatunk. 1907-ben dr. Lendl Adolf egy máramarosi nyérckoponyát juttatott Éhik Gyulának [30, 38]. A Vadász-Lap 1908-ban úgy említi a nyérctet, mint bűvő életmódjánál fogva keveset ismert faj, amely hozzáférhetetlen mocsarakban honos és Európában nagyon megfogyott számuk. Itt azt is említik, hogy Amerikában

már rájöttek, hogy a nyérc gereznája értékesebb a cobolyénál, így vadászni kezdték fajtársát, az amerikai nyércet [14].

1909-1910 telén Máramaros megyében többször észlelték az európai nyércet, a megye északi részén, hegyi patakok mentén többet el is ejtettek, majd a bőrüket Bécsben eladták. Ezen a környéken a halászok előtt ismeretes volt ez az állat, románul Noritának hívták. A Természet cikke itt is megemlíti, hogy régen mocsaras helyeinken élt és természeti emlékszámba menő fajnak nevezi, amelyet nem lehet állami védelem alá venni, mert előfordulási helyei megszállt területeken vannak [41]. 1910-ben a Magyar Kelmefestő Ujság úgy nyilatkozik, az európai nyérc majdnem egész Európában, így felső Magyarországon is megtalálható [42].

1916-ból is vannak források arra vonatkozóan, hogy bár már nagyon ritka, de Magyarország hegyes-dombos vidékein él még a nyérc [34, 35]. Ugyancsak ebben az évben Kohn Gyula Galócásról, Maroshévízről három nyércet ajándékozott a Fővárosi Állat- és Növénykertnek, legalábbis az állatkert ajándékozói között így tűnt fel [43], de később helyesbítés történt, hogy ezek igazából fiatal görények voltak [38]. 1918-ban Paszlavszky összesítette az eddig megjelent adatokat, azonban hazánk mai területéről nem említett nyérceket [27].

2.3.2 1920-tól, a jelenlegi országhatárok kialakulása után

Az 1920-as években számos észlelés született a nyércek felbukkanásáról. Többek között Choma Gyula is sokat foglalkozott a hazai nyércállomány felkutatásával és számos cikket is írt erről. Egyik ilyen publikációjában egy cseh vadászati szaklapban megjelent beszámolóból idéz, amelyben Zátka Jar. erdész elmeséli, hogy a Nagyág felső folyása mentén többször talált európai nyérc nyomokat, illetve, hogy két alkalommal meg is figyelte az állatot, ezentúl pedig 1931-32 telén egy prémet küldtek neki, amit a Kozaje patak torkolatánál ejtettek el görénycsapdával [27].

1930-ban Schank A nyérc tenyésztése Szlovénzón című, két részben megjelent értekezésében az amerikai nyérc Európában való megjelenéséről és tenyésztéséről ír. Úgy nyilatkozik, ez az állat a legnemesebb szörméjű ragadozók közé tartozik [23, 44].

Czapáry Dénes 1932-ben a Turja-patak (az Ung egyik mellékvize) mentén Poroskő határát is hozzáteszi az előfordulási adatokhoz [27, 38]. 1931-ben Colinescu azt állítja, Hunyad megyéből van egy példány a nagyszebeni múzeumban, illetve egy barcasági megyéből való példány Brassóban [27]. Még mindig ebben az évben Vásárhelyi említést tesz róla Abaúj hegyes, erdős részén, illetve a Felvidéken [45].

Éhik Gyula 1932-ben arról számol be, hogy a Poprád és Hernád az előfordulási helye, a Garam mellett viszont ekkorra már ritkaságszámba megy. Arról is ír, hogy a felvidéki nyérc világos børsárga, míg az erdélyi és máramarosi sötét színezetű [30]. 1934-ben ezt kibővíti azzal, hogy Erdélyben, Marostorda vármegyében, Ratosnya környékén, Kelemenben és a görgényi havasokban még él nyérc, illetve a Felvidéken is előfordulnak még szórványosan, de a Ruszinszkói nyércek már erős védelem alatt állnak, kipusztulásuktól azonban nem kell tartani, mert többnyire állami területeken élnek [27]. Ugyanebben az évben egy másik tanulmányában megemlíti, hogy a Biro vadorzó által a Tekerőpatak mellett elfogott európai nyércet megvásárolta a Gyergyószentmiklósi Nemzeti Múzeum, illetve, hogy az ugolkai patakok mentén a nyérc még nappal is látható. Magyarország mai területéről azonban ő sem említett észlelést [31].

Szécsi Zsigmond az eddig ismertetett lelőhelyeket sorolja fel, a Pesti Naplóban megjelent, az európai nyércet ismertető cikk pedig a nyestre emlékeztető szörmés ragadozót úgy jellemzi, hogy elvétele még előfordul Magyarországon [38].

Zdenek cseh erdész 1934-es beszámolója a Tisza és Ung közötti Kárpátok, Máramaros megye cseh fele, Bereg, illetve Ung vármegye (ma: Szlovákia, Ukrajna és Magyarország része) területére teszi előfordulását. Állítása szerint körülbelül 200-230 darab állat él ezeken a helyeken, legtöbb Máramaros, illetve a Fekete- és Fehér-Tisza területén, illetve akad a Beregnél, Ungnál is, néhány pedig a Laborc mentén. Arról is tájékoztat, hogy védik az állatot, olyannyira, hogy már a görény vadászatát is betiltották, nehogy valaki tévedésből lőjön ki nyércet [41, 46]. A brünni vadászújság a cseh Északkeleti-Kárpátok ruszinszkói részén 230 darabra becsüli a vadonélő nyércek számát, ebből körülbelül 200 darab él ekkor a Máramarosi havasok patakjainak mentén, 30 darab pedig a Beszkidek és az Ung folyó forrásvidékén [46].

Vásárhelyi 1935-ben megjelent írásában említést kap a Zempléni és Borsodi hegyvidék, itt azonban bizonyítékot nem találtak az európai nyérc előfordulására. Éhik is gyanítja azonban a zempléni, abonyi és borsodi jelenlétét az állatnak, amit azzal magyaráz, hogy 1934-ben a Tisza mellől kapott rákmaradványból álló ürüléket, ami feltehetőleg nyérctől származott [47].

1936-ban Haller Alfréd a Pesti Hírlapban írja, hogy az európai nyérc már igen ritka Magyarországon, csak a Bükkben tud szórványos előfordulásáról és megjegyzi, hogy bár a tavak rákjait megdézsmálja, azonban kártevése ellenére is védelemre szorul [36]. Kotsits annyit mond csupán, az európai nyércet vidraggörény néven emlegetve, hogy 1937-ben észlelte kétszer is, két,

egymástól körülbelül tizenkét kilométerre fekvő halastó partján. Feltehetőleg ugyanaz a példány volt. Leírását azzal zárja, valószínűleg a közép-tolnai halastavak többé nem büszkélkedhetnek ezzel az igencsak ritka ragadozóállattal [48].

1940-ben Eidenpenz Károly királyi erdőőr írt beszámolót a Nimród Vadászlapnak, miként figyelt meg a Plitna patak mellett az európai nyércet, amit először nyusztának hitt [49]. Vásárhelyi pedig 1940-41 telén észlelte a Bükkben [26].

Győrffy 1941-es Nagykunsági krónikájában a bajomi batonyás rétről írja, hogy sok más emlősállat mellett az európai nyérc is előfordult, illetve, hogy Sárréten pákászok vadásztak vidrára és európai nyércre, melyek bőreit eladták [50]. Koltai 1941-ben hozzáteszi előfordulási helyként a Garamot, Vágot, Hernádot, Visót, és azt, hogy Magyarországon igen ritka, illetve megemlíti még Borsát, Kralovánt és Dolhát, mint élőhely [51].

Vásárhelyi 1941-es összefoglalójába azt állítja, Ruszinszkótól Máramaroson keresztül az erdélyi hegyekben elhelyezkedő rákos és pisztrángos patakokig előfordul és ismerik. Ugyanebben a cikkben ír Szeredayről, aki említ egy erdőőrt a Tisza felső folyásánál, kinek évi 12-20 darabos európai nyércsákmánya van elmondása alapján. Egy görgényi pisztrángtenyésztő évi 5-6 darabos fogásról beszél vizei mellől, egy bőrkereskedő pedig azt állítja, 8-10 darab bőrt tud bármikor szállítani. Ezen kijelentések alapján Vásárhelyi arra a következtetésre jutott, hogy az európai nyérc nem is olyan ritka, mint hisszük, csupán ismereteink hiányosak előfordulásának tekintetében. Így azt gondolta, a módjával való vadászat a törzsállományt nem veszélyezteti, hiszen a nőstény évi 4-5 utódot is világra hoz, irtani azonban szerinte sem szabad [26].

Ezzel szemben Ferenczi 1942-ben ritka, kihalófélben lévő állatként említi a máramarosi pisztrángos és rákban bővelkedő patakok mellől, Beszterce-Naszód megyéből [52].

1946-ban ismét Vásárhelyi írt irodalmi összefoglalót a Nimród Vadászlap számára a nyércek előfordulásáról, itt említi meg Lovassy Sándort, aki azt mondta, csak a magasabb hegyvidékek, nevezetesen a Felvidék kisebb vizeinek környékén él, de ott is egészen ritka. Akkori előfordulási helyének a Bükköt és a Garadna patakot jelöli meg, ahol pénzmapockokat és gyepi békákat fogyaszt, előbbivel még hasznos munkát is végezve. Kijelenti, hogy bélsarában a halmaradvány ritka, nagy halelhullás esetén is inkább a beteg halakat fogyasztja el, így kártékony nem lehet. Kiderül továbbá, hogy említik források Ungvár környékén, az Ung felső folyásánál és a Jutta-, Lipot-, Tarja-, illetve a kisebb mellékfolyásoknál is ismerte az erdészeti személyzet.

Megfigyelték még Munkács környékén is a Vznice-, Matekova-, Kis- és Nagypinye-, Zdimir-, Duszina patakok és a Latorca mellett is. Élt továbbá a Borzsa felső folyásában, a Nagyág mellett pedig egészen a Husztig megtalálható volt. Megemlíti ezenfelül, hogy a Nagyágba ömlő kisebb patakok mentén is ismert, illetve a Talabor torkolatától végig, beleértve mellékpatakjainak mentét is. Vásárhelyi Felsőszinevéren két csontvázat látott Szederjey főmérnök jóvoltából, amelyek később a Nemzeti Múzeum tulajdonába kerültek. Gyakorinak mondta a Tarac, Mokranka, Brusztunka, Turbacil és mellékpatakjaik mentén is és európai nyércben leggazdagabb Kárpátaljai területként a Tisza forrásvidékét jelölte meg. Vásárhelyi szerint a munkácsi, ungvári és huszti bőrkereskedők évi 10-15 bőrre tesznek szert, ezzel szemben Máramaroszigeten 25-30 darab is kerül kézre, bár ide Beszterce-Naszód megyéből is kerül áru. Megfigyelte mindemellett a Tisza bal partján, a Visó- és a Szaploncai patak mellett is az európai nyérceket, amelyeket előfordulási adatokkal alá is tudott támasztani. Ismert állatnak jellemezte Nagybánya környékén [38].

1946-ban a Nimród Vadászlap előfordulási helyének a Felvidéken Kárpátalját adja meg, illetve Erdély magas hegyvidékének kisebb vizeit, de azt írja, előfordul a Mátrában, Nyírjesnél is [53].

1947-ben érdekes cikket közölt a Nimród vadászlap, miszerint egy héttagú nyérccsalád tanyázik a Városligetben. Három évvel korábban megszökött egy nyérccpár az Állatkertből, akik ezen idő alatt vissza-vissza látogattak oda vadászni, sok bosszúságot okozva ezzel az ott dolgozóknak. Ládacsapdákkal próbálták őket befogni, a vadászat eredményéről forrást nem találtam, azonban Gundel Károly kutyája elfogta az egyiket, ami végül ugyancsak a Nemzeti Múzeum gyűjteményét gyarapította [54].

Éhik 1949-ben a Magyar Vadászban azt írja, az európai nyérc élőhelye a Kárpát hegység pizstrángos patakjainál van, de állítólag a Bükkben is előfordul, bizonyító példány azonban nincs [55], ami ellentmond a Vásárhelyi által közölt birtokolt példánynak [26]. Erre adhatnak magyarázatot későbbi források, melyek leírják, ebben az időben már jelen volt az amerikai nyérc Európában, azonban a két faj megkülönböztetésére még nem fektettek hangsúlyt. Az első amerikai nyérc tenyésztési kísérletek már az 1930-as években megkezdődtek, Vásárhelyi kutatási területén pedig prémtelep működött, így nagy valószínűséggel az általa közölt példányok amerikai nyércek voltak [6].

1951-ben a Magyar Vadász egyik cikke azt állítja, élt az Alföldön, a nagy mocsárvidéken, illetve a bihari Sárreuten az európai nyérc, de ekkorra már csupán a magas hegyvidékeken található meg, ott is igen gyér számban maradtak már példányok. Megemlítik, hogy kis számban azonban él még Borsodban, Abaúj északi részén és talán a Mátrában is, emellett pedig a legritkább magyar emlősfajnak nevezik [56].

Itt térnék ki néhány, a forrásokban említett múzeumi példány származására is. A Nemzeti Múzeum (ma: Magyar Természettudományi Múzeum) példányai a következők voltak: négy darab állat 1845-ből Turóc vármegyéből, ebből egy báró Révay György Turóc vármegyei főispán ajándéka, amelyet 1842-ben ejtettek el a gáderi erdőben, egy darab 1851-ből, amit Huszár Antal Jaszenai vashámor fogott Zólyom vármegyében, Jaszenán egy pisztrángos patak mellett, egy darab 1873-ból Máramaros vármegyéből, Királymezőről. Rendelkezik továbbá példányokkal Szinevérről (Máramaros vármegye), Kovásznáról (Háromszék vármegye), illetve a Mogos pataktól, Fogaras vármegyéből, Gyergyószentmiklósról (Csík vármegye), Rahóról (Máramaros vármegye) és a Marostordai Palotailváról [15, 19, 27, 30, 41].

Egyéb említett múzeumi példányok: a Bécsi Császári Múzeum a 60-as években kapott egyet Zólyom megyéből [28, 41], a sepsiszentgyörgyi Székely Múzeumban egy gödemesterházi példány, a Nagyszebeni Múzeumban egy példány a fogarasi hegyekből, a Barcasági Múzeumban egy brassói példány, a kolozsvári Református Kollégiumban egy nagyilvai példány és a Budai Reáliskolában egy apahidai példány [38].

Ezen darabok jelentősége abban rejlik, hogy biztos bizonyítékot szolgáltatnak a nyércek előfordulásáról a Kárpát-medence területén.

Érdekességként említeném meg, hogy ismert magyar írónk, Fekete István jó barátságban állt Éhik Gyulával, és a Lutra – Egy vidra regénye című művében a Gyergyószentmiklóson, a Tekerőpatak mellett elejtett, majd a Természettudományi Múzeumba került nyércbőr ihlette azt a nyércet, melyet könyvében a pisztrángostelepen Lutra helyett fognak el [57].

Az 1970-es és 1980-as években az európai nyérc észleléséről nincsenek források, azonban ebben az időszakban élte aranykorát az amerikai nyérc tenyésztése, miután 1972-ben Biharugrán megnyitott az első hazai prémtelep. Ezt az időszakot a következő alfejezetben fejtem ki részletesen.

Ujhelyi Péter 1994-es előadásában arról beszélt, a magyar szakirodalomnak nincs egységes álláspontja az európai nyércek még meglévő hazai előfordulásáról, van, aki még igen ritka fajként

ugyan, de említi, míg mások már kihalt állatként tekintenek rá. Magyarázatot ad előadásában Vásárhelyi bükki nyércészleléseire is azzal az adattal, hogy a Bükkben abban az időben amerikai nyércfarm működött, ezért valószínűsíthetően Vásárhelyi a farmról kiszökött amerikai példányt észlelt [6].

1991-ben a Kelet-Magyarország azt írta az európai nyércről, hogy sok tényező vezetett ahhoz, hogy az állat kipusztulófélben legyen, úgymint értékes bundája, az amerikai nyérc felbukkanása, a vidra és görény jelenléte, a kemény fagyok, és az emberi tevékenység. Megemlítették, hogy talán a Dunántúlon és az Északi középhegységben még megtalálható lehet ez idő tájt, 1982 óta védett állatnak minősül, melynek akkori természetvédelmi értéke 10.000 Ft volt [65].

Ujhelyi 1997-ben is írt az európai nyércről, amelyet az unikornissal vont párhuzamba: egy ritkának hitt állat, melynek létezése hazánk jelenlegi határain belül talán pusztá legenda. Őslénytani kutatásokat összegezve írt Koch 1888-ban és Mottl 1937-ben talált csontjairól, melyekről azt hitték, nyérc, de később, 1942-ben Kretzoi Miklós munkájának köszönhetően kiderült, hogy valójában görénnytől származnak. Kiemelte, hogy a görények sokszor okoztak zavart a nyércekről szóló kutatásokban, mert többször is előfordult, hogy utólag kiderült a koponyákról, hogy valójában görényhez tartoznak. Megjegyezte, hogy Éhik például külön alfajt írt le *Mustela lutreola hungarica* néven, amit később viszont görényként azonosítottak be. Kiemelte, hogy ha múzeumi körülmények között ilyen tévedések fordulhattak elő, akkor az észlelésekre, amelyek alkonyatkor történnek és a felfedező csak egy röpke pillantást tud az állatra vetni, még kevésbé szabad alapozni. Beszámolt továbbá a múzeum tulajdonában lévő, egy tihanyi bőrkereskedőtől vásárolt bőrpreparátumról, aminek semmiféle bizonyító ereje nincs, hiszen koponya nem tartozik hozzá, habár megjegyezte, Szunyoghy mégis annak tartotta, arra alapozva, hogy Séd mellett nem volt nyércfarm, ahonnan az állat kiszökhett volna. Ujhelyi ezt azzal cáfolta, hogy akkor a környéken kellett volna lennie életképes európai nyércpopulációnak, erről azonban senkinek sem volt tudomása. Megemlítette a már Éhik által felfedezett, majd Szunyoghy által is megfigyelt parazitafertőzöttséget a múzeum tulajdonában lévő nyérckoponyákról, amely véleménye szerint közrejátszhatott a Kárpát-medencében élő nyércpopuláció hanyatlásában. Állította, ha élne ez az állat országunk területén, biztosan elfogásra kerültek volna már példányok. Az persze nem kizárható, hogy a Kárpátok populációiból elkóborol néha egy-egy állat, amely aztán felbukkan az Alföldön, de ettől

függetlenül a nyérc hazai előfordulására a megváltozott határok után nincsen egyetlen megbízható irodalmi adat sem [67].

Gera ugyanekkor úgy fogalmazott az európai nyércről, hogy napjaink legveszélyeztetettebb menyétféléjévé vált előfordulási területein, megmaradt állományai Kelet-Európában, Franciaországban, és a volt Szovjetunió ázsiai területein szétszóródva élnek, hazánkban pedig valószínűsíthetően kipusztult. A Vörös Könyvet idézte, mely ismeretlen helyzetről nyilatkozik, de valószínűsíti, hogy a Dunántúlon és az Északi-Középhegységben még fellelhető. Kiemeli, hogy természetvédelmi szempontból fontos lenne az esetleges hazai állományok felkutatása, illetve a mesterséges szaporítás lehetőségének tesztelése egy későbbi visszatelepítési program esetére, továbbá feltérképezni a kiszabadult amerikai nyércek példányait is, hogy kutatni lehessen, pontosan milyen hatással vannak az európai nyércek állományaira [68].

A Hargita Népe 1998-ban úgy nyilatkozott, az európai nyérc Közép-Európában sosem volt gyakori, ekkorra azonban már majdnem teljesen kipusztult. Megtalálható még a Duna-deltánál, folyók, tavak, mocsaras területek mentén a hegyvidéki pisztrángos tavakig, a csíkszentsimoni árokban és az Olt partján. Az állomány csökkenésére figyelmeztetett azonban a Duna-Delta Kutató Intézet vadbiológia osztálya. Erdélyben és a Bánságban állománya kisebb, a legtöbb példány még Oroszországban él. Megjegyezték, hogy a prémtelepekről kiszabadult amerikai nyércek elfoglalták az európai után maradt üres életteret. Magyarországi tekintetben azt nyilatkozták, alacsony számban, szórványosan előfordul a Mátrában, Bükkben, Csongrád megyében és a Dunántúlon [69].

2002-ben az Erdélyi Nimród említette az európai nyércet, mint Európa legritkább kisemlőjét, melynek legismertebb élőhelye a Duna-delta forrásvidéke, itt viszont még összefüggő állományról beszélt, illetve maradvány-populációkról tett megjegyzést az erdélyi medence különböző részein, Kovászna és Hargita megyében, illetve a Kárpátkanyarban. Védi a berni, a washingtoni és a bonni egyezmény is, ennek ellenére prémjének még ekkor is volt piaca, illetve az ugyancsak tiltott kutyás vidrafogások alkalmával is áldozatul eshetett [10].

2005-ben Gera azt mondta, ahol még látható nyérc, szinte mindig csak az amerikai faj bukkan fel, mert az európai állománya nagyon visszaszorult. Megjegyezte továbbá, hogy kérdéses, hazánk jelenlegi területén élt-e egyáltalán valaha, az erre vonatkozó adatok ellentmondásosak, Éhik például bizton állította, hogy igen, ezzel szemben Ujhelyi cáfolta. Bár nagy valószínűséggel

szöktek ki a farmokról amerikai példányok, de nem tudni, Magyarország területén fogtak-e szabadon élő amerikai példányt valaha is [8].

A szabadon élő amerikai nyércet egyébként nem védi semmilyen egyezmény, invazív fajnak számít, azonban a vadászati listán mégsem szerepel, oka ennek bizonyítást nem nyert hazai jelenléte és a görénnyel való összetéveszthetősége. Habár magyarországi tapasztalattal nem rendelkezünk, de sokféle biológiai problémát okoz, azon túl is, hogy az európaiat kiszorítja, például veszélyezteti a vizek mentén költő madarak állományait [8].

2009-ben a Háromszékben jelent meg cikk, ahol Sylvester Lajos arról írt, hogy Kiss J. Botond küldött neki két képet, amelyeken a Sulina-csatorna partján nyércet fényképezett. Ugyan Magyarország területén, mint fentebb említettem nem, viszont a Duna-deltájában már találtak bizonyító példányt az amerikai nyérc jelenlétére, ami nem csak nagyobb és erősebb, de a behurcolt aleuti vírussal szemben is ellenállóbb európai társánál [4].

Egy 2010-es évek elején íródott cikk az Erdélyi Nimródban ugyancsak a Duna-deltáról ír, mint az európai nyérc legutolsó európai élőhelye, ahol még életképes, öfenntartó populáció él. Itt adatgyűjtés céljából élve fogóval csapdázzák az állatokat, hogy felmérjék az állomány sűrűségét, viselkedéstanát és a biológiai potenciált [71].

Ugyanebben az évben Budapesten tüntetést tartottak a szőrmeipar ellen a luxusáruházak előtt. Csom Szabolcs, a Fauna Egyesület elnöke úgy nyilatkozott a holland példáról, ahol már betiltották a prémtenyésztést, hogy hazánk számára is követendő példának tartja [71].

2013-ban a Népszabadság azt írta, az amerikai nyércek közül sok szabadult ki és szaporodott el hazánkban, emellett itt is megemlíti, hogy az európai viszont már szinte kihalt [72]. Ugyanebben az évben a Kárpáti Igaz Szó egy írása beszámol arról, hogy Kárpátalja folyóinak állapota borzasztóan megromlott, például bányaiszapot sodor a Visó Romániából, amelyet nem lehet a vízből kivonni, ezeken a helyeken nincsenek már békák, ami számos állatfajnak (többek között az európai nyércek is) táplálékul szolgálhatna, ráadásul a vizek halfajainak mintegy fele védett. Emellett a falvakból szennyvíz kerül a természetes vizekbe, további gond pedig az ukrainai mosóporok rendkívül magas foszfáttartalma, ami eutrofizációhoz vezet. A Tisza és gyűjtővizei, mint a Visó, Talabor, Tarac és Borzsa számos a Vörös Könyvben szereplő fajt tudhat még így is élővilágának. Megemlíti, hogy dr. Potyis Lajos állítása szerint újra megjelent ezen a területen az európai nyérc, melyet Európa legritkább ragadozójának nevez [3].

Hegyeli és Kecskés 2014-es tanulmányában azt közölte az amerikai nyércről, hogy az előző 25 év megfigyelései alapján élnek a Maros mentén Erdélyben prémfarmokról szökött példányok, amelyekből egész populáció fejlődött ki. Bár kevés adat áll róla rendelkezésre, Romániában az amerikai nyérc 1996-tól egy ideig szerepelt a vadászati törvényben, mint vadászható faj, azonban később eltávolították belőle. A 2000-es évek elejéről azonban már vannak adatok a Duna-deltában való előfordulásáról mind az ukrán, mind a romániai részről. Magyarország területén ugyan észlelték elszórtan jelenlétét, összefüggő populációk azonban nem élnek itt. A Duna-delta az európai nyérc otthona is volt az 1990-es évekig, és nem tartják kizártnak azt sem, hogy ezen a területen még él az európai faj továbbra is, amit veszélyeztet az amerikai jelenléte [73].

2016-ban a Háromszék tíz darab, egy földvári farmról a kapu meghibásodása miatt elszabadult amerikai nyércről számolt be, amelyek az Olt mentén tanyáztak és szaporodtak és amelyeket észleltek Szűnyogszék, Szászveresmart és Feketehalom természetvédelmi övezetben, továbbá ottani gazdaságokban és feltűntek még egy benzinkút területén is. A Natura 2000 Románia Szövetség az eset után kérte, hogy csakúgy, mint számos más Európai országban, Romániában is tiltsák be az amerikai nyérc tenyésztését [74].

2021-ben egy a prémtermelésről szóló cikk számol be róla, hogy évek óta túltermelés van a világon nercből, mert erre van a legnagyobb kereslet, a prémvásárlások mintegy 90%-át fedí le a nyércgerezna, ezért az összes többi prém ára is ehhez igazodik. Mivel a megnövekedett kereslet túltermelést eredményezett, ezért az ágazat veszteségessé vált, a zuhanó nyércprém ára lerántotta a coboly és a csincsilla értékét is. Erre jött még rá a 2020-as mutáns, emberre is veszélyt jelentő koronavírus változat Dániában, ami miatt mintegy 17 millió amerikai nyércet kellett lemészárolni. Majd a vírust kimutatták számos más Európai prémtermelő országban is, úgymint Spanyolország, Olaszország, Svédország, Hollandia és Amerikában is megjelent. Emellett a pandémia miatt nem is vásároltak prémet az emberek. Az interjút adó Potháczky Lajos azt nyilatkozta, ha Magyarország is Dániához hasonló prémipart tudna kifejleszteni, az hatalmas fellendülés lenne a magyar gazdaságnak és hosszútávon nem tartja elfogadhatónak a 2020-as törvénymódosítást, ami megtiltotta az amerikai nyércek prémipari tartását az országban [5, 7].

Egy 2022-es adat alapján az amerikai nyérc hazánkban is előfordul jelenleg a Szigetközben, illetve az Őrségi Nemzeti Park területén a magyar-osztrák-szlovén hármashatár közelében. Szomszédos országokban terjeszkedő állományai vannak, így nincs kizárva, hogy nálunk is fel

fognak újabb amerikai példányok bukkanni a következő évek során. Ezt erősíti meg ugyanebből az évből Lakatos Krisztián fotóművész néhány, a Szigetközben készített fényképe, amin egy amerikai példány látható. Elmondása szerint, az állatot többször is sikerült lencsevégre kapnia a szigetköz ágrendszerében, egyszer például egy zsákmányul elejtett szürke harcsa megevése közben is [75].

2.4 A prémtenyésztés Magyarországon

A prémállatok tartása és tenyésztése Európában az 1900-as évek elejétől az 1980-as évekig élte aranykorát, ezután a telepek száma csökkenni kezdett, majd a 2000-res évek során egyre több ország döntött számos állatfaj prémjéért való tartásának betiltása mellett. Ennek oka az állatvédelmi megfontolások mellett a műszörme megjelenése volt, amelynek előállítása olcsóbb és szinte minden tekintetben könnyebb, mint az élő állatokkal való munka [8].

1963-ban egy prémesállat tenyésztők találkozájáról írt beszámoló tájékoztat arról, hogy Szlovákia területén ekkorra már 320 szervezett nutria- és nyérctenyésztő van, tenyész törzsek érkeznek Norvégiából és Dániából, a külföldi piac érdeklődése pedig egyre növekszik a nyércgerezna iránt [58]. 1969-ben pedig Holdas Sándor beszámolt róla, hogy európai nyércek nem kerültek tenyésztésbe, de amerikaiból a Kisállattenyésztési Kutatóintézet gödöllői telepén tartottak néhány száz standard sötét, illetve platina színváltozatú amerikai, ezenfelül pedig néhány kisállattenyésztő is foglalkozott velük [11].

Ugyancsak 1969-ben a Szabad Föld májusi hírei között szerepel egy rövid bekezdés, miszerint a Devecseri Állami Gazdaság bakonypölöskei üzemegységében amerikai nyérctenyésztet akarnak létrehozni, ahol a hideg, párás levegőt egy mesterséges patak folytatása a ketrecek alatt fogja biztosítani. Hozzáteszik, hogy a már meglévő törzsállomány abban az évben augusztusban további 130 példánnyal fog kiegészülni [59].

Az amerikai nyérc 1920-ban került Európába, ahol a növekvő prémkereslet miatt egyre több és több prém előállító telep nyitotta meg kapuit. Magyarországot is elérte a prémörület és végül 1972-ben megnyílt az első magyar nagyüzemi nyérctelep a biharugrai halgazdaságban és ezzel megkezdődött a hazai nyérctenyésztés Norvégiából behozott vemhes anyákkal [20, 25, 60].

Az amerikai nyérceket általában egyedi ketrecekben helyezték el, mert a természetben is csak a párosodás idejére maradnak együtt, 4-6 anyára számoltak egy hím állatot, így a

tenyészketrecek hat férőhelyesek voltak. De van olyan forrás, ahol ketrecenként 4 darab állatot említ együtt tartva a november-december hónapokban történő leölésig. Soronként 4-6 darab ketrec került egymás mellé, az utolsóban kapott helyet a hím. Az utódokat hét hetesen választották. Az időjárás befolyásolta a prémminőséget, a meleg, száraz nyár és ősz kedvezett a jó minőségű prémeknek. Egy gondozóra 200-250 darab állat ellátása jutott feladatként [18, 61, 62].

A Biharugrai Állami Gazdaság megállapodott a Norvég Sandefarmen céggel, hogy Norvégiából származó nyércanyákkal megkezdik a tenyésztési kísérletet és ha jó eredményeket érnek el, akkor meg is honosítják azt Magyarországon. Azért ezt a helyszínt választották, mert Biharugrán már így is együtt tenyésztették a kacsát és a pontyot a tavakon a többszörös hasznosítás jegyében és a folyamatot még inkább optimalizálni akarták azzal, hogy a filézés melléktermékeként keletkező fejet, belsőségeket és farokrészt a nyércek etetésére használják fel. A megállapodás keretében a norvég cég 2000 vemhes amerikai nyércanyát szállított Biharugrára és hozzájuk tenyésztési berendezéseket. A vezetőség félelme az volt, hogy a hazai klimatikus viszonyok nem lesznek megfelelőek a jó minőségű prém előállításához, de kiderült, hogy a mérsékelt égöv még kedvez is neki. A magyar nyércprém az oslói prémtőzsdén kiváló minősítést kapott, így megindult az országban a hosszútávú prémtenyésztés. A biharugrai tenyészetbe azonban szennyezett víz kezdett érkezni a Sebes-Körösön, aminek eredményeként el kellett távolítani a kacsákat, mert ez a szennyezés a kacsaurüllekkal összeadódva már túl nagy biológiai megterhelést jelentett. Ennek hatására az egynyári ivadékok elpusztultak, az étkezési halak gyarapodása pedig visszaesett. Ezért a tervezett halfeldolgozó, amivel a nyérceket etetni akarták, nem épülhetett fel, a nyérceket pedig átadták a ráckeveieknek [63, 61].

Mindaddig a Biharugrai nyérceket vágóhídi hulladékkal etették, vitaminkiegészítéssel. Egy 1979-es interjúból kiderül, hogy az amerikai nyérc rendkívül érzékeny állat, nem szereti a zajt, érzékeny a táplálékra, idegen gondozótól el sem fogadja azt. Legnagyobb problémaként a hazai szakirodalom és a tenyésztési szakemberek hiányát nevezték meg, így a biharugrai tenyésztés lényegében csak kísérletezés volt. A nyérchúst nem használták fel, mert görényszerű kellemetlen szagot áraszt, ami miatt egyedül a róka eszi meg, ezért szerepelt a hosszútávú tervek között a nagyobb, korszerűbb telep kialakítása mellett a rókatenyésztés beindítása is [62]. Az amerikai nyérceket 70-80%-ban állati eredetű takarmánnyal kell etetni, amelynek legalább 5-20%-a halhúsra kell, hogy legyen és csak a fennmaradó 20-30% lehet növényi kiegészítés. Egy anyára és szaporulatára évente körülbelül 55 kilogramm állati eredetű takarmányt kell számolni.

Sertéshúst csak párolva szabad etetni velük, mivel a sertés terjeszti az Aujeszky betegséget és a botulizmust, amely fertőzésekre a nyércek fogékonyak [18]. Jól látható tehát, hogy a nyércek tenyésztése során alkalmazott takarmányozás messze áll a természetes étrendjüktől.

Voltak arra vonatkozó próbálkozások is, hogy keresztezzék az amerikai és európai fajt, azok egymással azonban nem szaporodnak eltérő szaporodási biológiájuk miatt. Ellenben az amerikai nyérc hímek, habár utód nem születik belőle, párosodnak az európai nyérc nőstényeivel, amelyek ezek után már nem fognak párosodni abban a szezonban a fajtársaikkal, ezzel pedig tovább csökken az európai populációja [10, 64].

Egy 1981-es forrás arról tudósít, hogy habár a prémállat tartással már az 1930-as években megpróbálkoztak, de szakértelem hiányában nem jártak sikerrel. Majd a 70-es években a fellendülő érdeklődés hatására a nutria, nyérc, róka és angóranyúl prémjéért a tenyésztés újraindult. A takarmányozásukat mezőgazdasági melléktermékek gazdaságos felhasználásával oldották meg. Amerikai nyérc tartásával Ráckeven kívül még Dunavarsány, Vaskút és Baja is foglalkozott ekkor [66].

1985-ben több hazai hírlap is a Szovjetunió Tudományos Akadémiájának szibériai kutatóintézetében végzett kísérleteiről tudósított, miszerint növelni próbálták a nyércek szaporaságát, új színereszteezésekkel próbálkoztak, illetve beszámoltak egy új hibridről, az európai nyérc és a görény keresztezéséről, aminek nevet is adtak. Honorinak hívták, ami a nyérc és a görény orosz nevéből alkotott mozaikszó. Megjegyezték azonban, hogy a természetben ilyen hibridek nem fordulnak elő, holott más források utalnak rá, hogy a nyérc többek között a görénnyel való kereszteződése miatt is eltűnőben van Európából. A honori nagyobb volt, mint szülei, szebb prémmel rendelkezett és csak az európai nyérccel volt kitenyészthető, az amerikaival nem [10, 21].

2.5 A prémtenyésztés állatvédelmi vonatkozásai

Röviden szeretném kifejteni az amerikai nyérc prémipari tenyésztésének állatvédelmi aggályait. Ugyan itthon és számos más európai országban már betiltották tartását, mégis mintegy húsz évig virágzott az ipar hazánkban és több mint fél évszázadig volt engedélyezve a nyérccgerezna prémipari felhasználása.

A fő problémát az jelentette, hogy nem szabályozta törvény ezen állatok tartását és leölését, így nagyon sokszor rettenetes körülmények között kellett a rácsok mögött leélniük életüket. Az

állatvédelmi törvény csak 1998-ban jelent meg, amelyben az szerepel, hogy állat életét nem lehet ok nélkül kioltani, a kivételek között viszont a prémtermelés megfelelő oknak minősül, viszont már megjelennek legalább a tartásra és leölésre vonatkozó feltételek [76].

Európában összesen mintegy nyolcezer prémfarm működik, ez számos prémtermelő faj tartását öleli fel. A legtöbb amerikai nyércfarm Dániában helyeződik, ahol mind a mai napig tartják ezeket az állatokat. Egy nyércbunda elkészítéséhez körülbelül hatvan állat életét kell kioltani. Világviszonylatban nézve 50 millió nyérc él prémfarmokon és nagyjából évi 29 millió példány hal meg a divatipar áldozataként [76, 77].

Ezek a telepeken az állatokat ketreces tartásban, sokszor igencsak szűk helyeken tartják, jellemzően rossz minőségű takarmánnyal etetik őket, ami nagy százalékban tartalmaz növényi eredetű komponenseket, leginkább szóját. A bezártságot rosszul viselő állatok gyakran abnormálisan viselkednek, például megcsonkítják magukat [76].

További problémát jelent, hogy az állatvédők többször szabadítottak ki és engedtek szabadjára amerikai nyérceket a farmokról Európa szerte, a szabadban viszont ezek az állatok invazívak és kárt tesznek a természetes élőközösségben, jelenlétük nem kívánt erdeinkben [76].

A 21. században már semmi sem indokolja, hogy állati életeket oltsunk ki pusztán a prém felhasználása céljából. Csupán a bundájukból használnak fel egy részt, a többi bundarész, illetve az állat maga nem kerül semmiféle hasznosításra, így kimondható, hogy ez az iparág értelmetlen gyilkolás, ami nem használja az ember javát sem hús, sem egyéb hasznos állati eredetű termék termelésével. Ráadásul már lehetőségünk van műszörmével pótolni [77].

3. Anyag és módszerek

A minél részletesebb áttekintés érdekében igyekeztem felkeresni a nyércek hazai előfordulásáról a lehető legtöbb forrást. Elsődlegesen az Arcanum adatbázisában próbáltam felkutatni a magyar nyelvű szakirodalmat a nyércekre vonatkozóan, illetve segítségemre volt néhány könyv és külföldi szakirodalom fajleírása is. Próbáltam minden, a témával kapcsolatos folyóiratot áttekinteni, az európai és amerikai nyérc, illetve a vidremenyét és vidranyest keresőszavakkal. Elsősorban a Nimród, Állattani Közlemények, Halászat, Élet és Tudomány, Erdélyi Nimród, Esti Hírlap, Hargita Népe, Háromszék Megyei Tükör, Magyar Vadász, Pesti Napló, Szabad Földműves, Természetrajzi Füzetek, Természettudományi Közlemények, Új Szó, Vadászat, Vadász- és Versenylap, illetve Vadász-Lap folyóiratok szolgáltatták az adatokat. Illetve néhány internetes forrást is felhasználtam, leginkább a National Geography honlapjáról. Ezekből a cikkekből első lépésként kijegyzeteltem a lényeges információkat, úgymint a nyércek megjelenésére és életmódjára vonatkozó adatokat és az észlelések helyét.

Ezután időrendbe rendeztem a forrásokat, majd kutatási eredményeimet két fő részre osztottam fel, az 1920 előtti történelmi Magyarország területén való adatokra és a trianoni békeszerződést követő jelenlegi országhatárokkal rendelkező területre vonatkozó források felkutatására, a II. világháború alatt történt ideiglenes országhatár módosulásokat azonban nem vettem figyelembe. Az európai nyérc természetes élőhelyeként, mint korábban említettem, a hegyes, dombos, vizekben gazdag területek szolgálnak, így élőhelyeinek nagy részét a történelem sodrásában elveszítettük, és leginkább ma már az országhatáron kívül eső, de sokszor még magyarok lakta területekről vannak információink, éppen ezért az 1920-as évek utáni részben sem szorítkoztam csak a határon belüli részekre, hanem fontosnak tartottam megemlíteni a már kívül eső területek eredményeit is, ahonnan az ott élő populációkból még akár újra meg is jelenhetnek elkészült példányok hazánkban.

A történelmi Magyarország területéről egy vízrajzi térképet kerestem, megkönnyítve az ábrázolást, ezen bekereteztem azokat a folyókat is, melyek partján a nyérceket legtöbbször említik. A jelenlegi területnél pedig egy olyan térképet választottam, ahol ugyancsak jelölve vannak a történelmi határok, hogy szemléltetni tudjam a felvidéki és erdélyi lelőhely adatokat is. A szöveg előtt kerek zárójelben jeleztem a térképen megjelölt számokat, hogy az adatok visszakereshetőek legyenek. Az adatok sokszínűségére tekintettel manuálisan, kézzel rajzoltam be a lelőhelyeket.

4. Eredmények

Ebben a fejezetben szeretném sorszámozva összegezni a konkrét észleléseket a nyércek jelenlétéről. Ehhez mellékeltem a két vaktérképet, amely vizualizálja, mely településekről szólnak források.

(1) Legkorábbra visszamenő magyarországi említést Györffy István tesz, leírásában elmondja, hogy túrkevei pákászok 1765-ben kilenc nyércet vallottak be [50].

(2) 1827-ben Bertalan Szilágyi János A Biharvármegyei Sárrét leírásában - amely Bakonszeg, Bucsa, Szerep és Füzesgyarmat területét öleli fel – számol be az európai nyérc előfordulásáról. A túrkevei forrás kivételével ez az egyetlen olyan leírás, amely beszámol a nyérc alföldi jelenlétéről, minden más leírás szerint a dombos, hegyes vidékek lakója. Vásárhelyi később *Lutra minor* néven említi és valószínűsíti, hogy ha itt előfordult, akkor hazánk többi, nagy kiterjedésű mocsarában is élnie kellett a lecsapolások előtt [26, 78].

(3) 1854-ben Stetter Erdélyben említi, hogy a Maros mentén, Dédács, Piski mellett lőttek egy példányt, ami végül a Nagyszebeni Természettudományos Múzeum tulajdonát gyarapította. A Zoológiai Lapok A vidra-menyét című cikkében hibásan Dédács helyett Dévát közölt, amit a későbbiekben ugyancsak hibásan vett át több összefoglaló irodalmi értekezés is [32, 79].

(4) 1856-ban Zólyomban, a Jaszena hegység határánál fogtak egy példányt, ami a Bécsi Császári Múzeum tulajdonába került [28].

(5) Jeitteles a Zólyom vármegyei Pohorella és Jaszena vidékére teszi a nyérc előfordulását, ide való prém- és bőrkereskedők elbeszélése alapján Árvában, Slanicz vidékén fogtak az évekkel ezelőtt nyércet [80].

(6) 1871-ben Petráss egy cikkben Máramaros megyében, Sugatag közelében, Somosfalu (Kornyesty) alatti patakokban említi és elmeséli élményeit, miként kaptak el kopói egy öreg példányt, melyet végül megsütött, de zsírossága miatt meg nem evett [81].

(7) 1887-ben Koczyán írja, hogy a Trencsén vármegyei Zakamenéből kapott meghatározásra Rowland Robert erdőfelügyelőtől egy példányt, így nem lehet kétséges, hogy él az európai nyérc ezen a vidéken [26, 38, 80, 82].

(8) 1888-ban Bielz Stetter gyűjtéséből említ egy dedácsi példányt, illetve kiegészíti Apahida [26, 38, 82],

(9) Kolozs [26, 38, 82],

(10) Görgényszentimre [26, 38, 82] és

- (11) a Torda megyei Maros településekkel előfordulási helyét [26, 30, 38].
- (12) Ugyanebben az évben Koch Kolozsvár környékén egy kavicsbányában nyérc csontvázának töredékét lelte fel a párkányagyagban, mintegy két méternyi mélységben, bizonyítva ezzel, hogy a nyérc valamikor élhetett a Szamos partján [26, 38].
- (13) 1898 novemberében Szinevéren, Máramaros vármegyében említik [30, 38].
- (14) 1902-ben, illetve 1906-ban a Vadász Lap Ráró község környékén említi ritka vadászszákmányként jellemezve és megjegyzi, hazánkban rendkívül ritka, az utolsó elejtésnek ekkor már négy éve [82].
- (15) 1903-ban egy Grünner nevű fővadász agyonvert a Bükkben egy nőstény példányt a Garadna patakban, amikor szolgálója egy leölt kacsát próbált a vízben megmosni és a nyérc elkapta azt a víz alatt [38, 83].
- (16) 1906-ban Háromszék vármegyében, Kovásznán említik [30, 38].
- (17) 1911 novemberében pedig Rothermundt Gyula a Fogaras megyei Mogos-patak völgyében látta [30, 38].
- (18) 1912-ben Alsófehér vármegyéből, Ladamosonból van adat [26, 38].
- (19) 1912-13 telén Pausinger Görgényben íródott levelében meséli el, hogy fogott el egy példányt [26, 38, 84].
- (20) 1913 szeptemberében a ma már Romániához tartozó délmáramarosi Felsővisó község erdőjében, a Novicsor patakban lőttek nyércet [38].
- (21) 1914-ben Berger András ezredes a fogarasi hegység patakjainál figyelte meg és egy példányt a Nagyszebeni Természettudományi Múzeumnak küldött el. Több helyen említik, hogy ezen a környéken prémkereskedők elmondása szerint évi 7-9 darab prém kerül innen kézre [26, 27, 38, 47].
- (22) 1916-ban Choma Gyula megemlíti, hogy Nagyberezna határában, a Verespart alatti patakban agyonverték egy nyércet [38].
- (23) 1927-ben Ágosthy írásában Tiszaújhelyen említi [85].
- (24) 1928-ban egy encsi bőrkereskedőnél volt két darab - egy hím és egy nőstény - az Abaúj vármegyei Regéckéből (ma: Regéc) származó nyércbőr. Elfogójuk azt mondta, egy hegyi patak partján, egy kidőlt fa gyökerei alatt találta a fészket. A két európai nyérc kifejlett példány volt, amelyek feltehetően párzás céljából tartózkodtak egy kotorékban, mert ez a faj egyébként

magányos életet él. Ezt az előfordulási helyet támasztják alá Hanák adatai is, majd 1941-ben Vásárhelyi is kimutatta itt előfordulásának nyomait [38].

(25) 1929-ben Heverdle már múzeumi ritkaságszámba menő állatként jellemzi, de még leírja, hogy látott az Ung folyó felső szakaszán, Zsornova vasúti állomás tájékán egyet horgászás közben [86].

(26) Plotényi Vilmos nagylázi birtokos 1929 májusában tudósította Heverdlét, hogy egy gazdálkodó kutyája megfojtott egy európai nyércet az Ung vármegyei Nagyláz községben, a nagylázi pataktól mintegy kétszáz lépés távolságra, de mivel az állatot megnyúzták, így az múzeumi megőrzésre az alkalmatlanná vált [86].

(27) 1929-30-ban a Hámori tóban találtak európai nyérctől származó ürüléket, illetve nyomokat. Később, 1945-ben ismételten a Hámori tónál görényvasban elfogott európai nyérc koponyáját kapta kézhez Vásárhelyi, így az állat bükki előfordulására immár tárgyi bizonyítékok is szolgáltak. Valószínűleg a Hámori tónál 1930-ig (ekkor pusztult ki a tóból a rák) több is élhetett itt [38, 47].

(28) 1933-ban pedig Máramaros megyében, egy ugolkai erdőszlak közelében tanyázott egy európai nyérccsalád [38].

(29) Ugyancsak 1933-ban a prágai vadászati kiállításon mutattak be egy a Tisza holtágából, Bustyaházáról származó példányt [38].

(30) 1925-ben Fencik Ernő az Ung megyei Zaricovo község (ma: Drugetháza) határában, a Dverník patak mellett számol be róla [87],

(31) illetve Ungváron, a Kis Ung mentén [87].

(32) 1931-ből a badallói Holt Tiszáról van adat [27, 38].

(33) 1932-ben a Csík megyei Tekerőpatak mellől került kézre egy példány, aminek a prémje a végül a Nemzeti Múzeumba került [52].

(34) 1933-ban Dr. Ferenczi Sándor a következő helyeken említi: Gyergyószentmiklós Csík megyében [27, 38],

(35) Óradna [27, 38] és

(36) Nagy Ilva Beszterce-Naszód megyében [27, 38], illetve

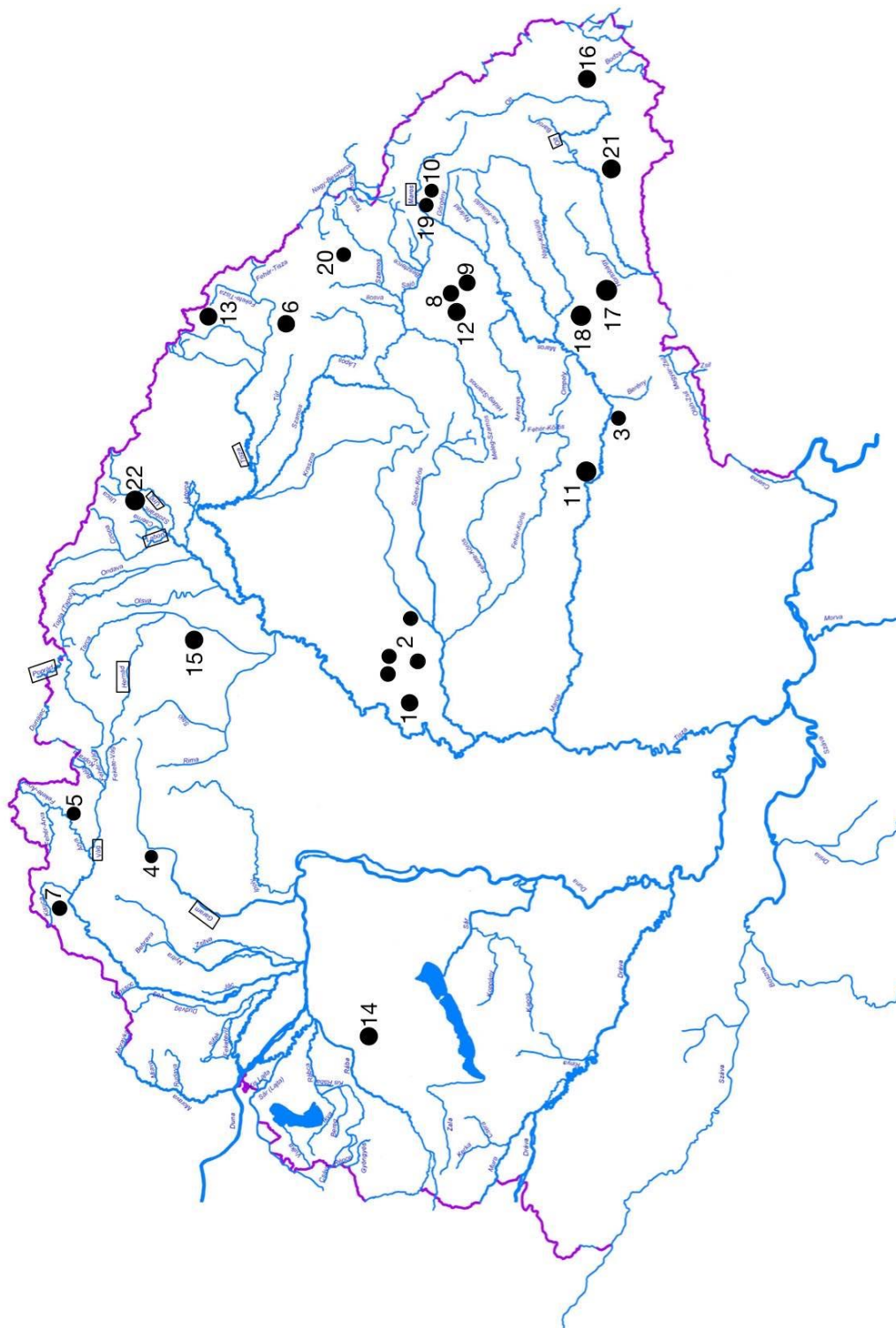
(37) Marosludas Aranyos-Torda megyében [27, 38].

(38) Éhik és Vásárhelyi összefoglalóikban Klözel Oszkár gödemesterházai uradalmában talált példányát is említik [27, 30].

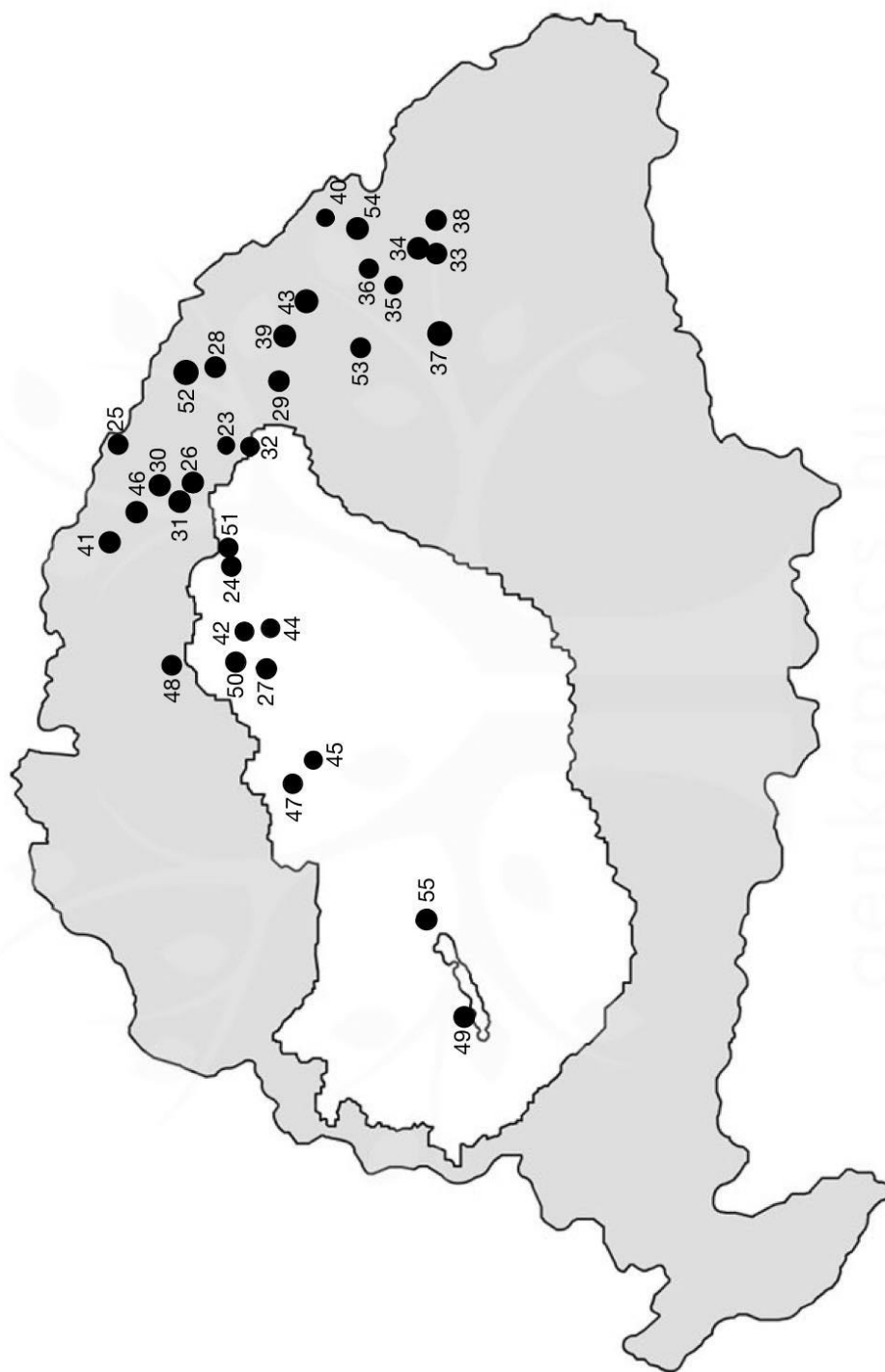
(39) 1935-ben a gyöngyöshalászi Takách Gyula a Máramaros vármegyei Felsővisó határában, a Novicsor patakban lőtt európai nyércet [38].

- (40) Ugyanekkor Weldin Emlékezés Gagyai bá-ról című írásában meséli el, hogyan lőtt egy európai nyércet egy parajdi vadászterületen, ami Kis-Küküllőtől, a Nagyág-pataktól és Parajdtól tartott fel a Bucsina hátságig [88].
- (41) Koltai pedig az örmezei erdőkben (Zemplén vármegye) futó Laborc patak partvonulásánál talált öt európai nyérckölyökről számol be, amely fészekaljból hármat el is szedtek [51].
- (42) Vásárhelyi 1941-ben kimutatta a nyérc nyomait Lillafüreden [26].
- (43) Ferenczi leírja, hogy 1941-42. telén a Máramarossziget melletti Kabola és Ságó patakánál többször látta az európai nyérc nyomait és hogy a Máramarosszigeti prémközpontba évi 8-10 példány kerül. [52].
- (44) 1943-44 telén a Szinva patak mellett görényvassal fogott példányról [38].
- (45) 1943-ban Gyöngyössolymoson talált Vásárhelyi nyomokat és ürüléket, látott három zsákmányolt nyércbőrt, illetve Nagy Gyula tanító lőtt is egy példányt. Ezeket erősítette meg Kittenberger Kálmán megfigyelése is [38].
- (46) Ebben az évben Remetevasgyáron, Ung vármegyében is megfigyelte a jelenlétét, majd az ottani erdőgazdától kapott is rávonatkozó előfordulási adatot [38].
- (47) 1944 októberben a mátrai Ágasvár alatt eredő patakból kapott Vásárhelyi koponyát, mint görénykoponya, azonban kiderült róla, hogy valójában nyérctől származik, így az állat mátrai jelenléte is bebizonyosodott [38].
- (48) Ezenfelül Vásárhelyi a következő helyeken találta még meg nyérc nyomait és ürülékét: Jászó [38],
- (49) Tapolca-patak [38],
- (50) Bódva mellett [38],
- (51) és a Sátorajáújhely melletti volt Károlyi-uradalom erdeiben folyó Kemencepatak [38].
- (52) Ugyancsak 1944-ben Vásárhelyi Vucskómezőn látott egy fekete nőstény bőrt Szűcs erdőmérnöknél [38].
- (53) A Marostorda vármegyei Vármezőn, Erdélyben ifj. Lokody G. pisztrángos tavainál is szert tett két nyérckoponyára, barátja elmondása szerint évi 4-5 darabot fog [38].
- (54) A Gyilkos tótól és Békáspatak mellől is vannak adatai és három megszerzett koponyája bizonyítékként, innen 4-5 darab állat kerül zsákmányszámba [38].

(55) Egy 1980-ban az Esti Hírlapban megjelent cikk arról ad tájékoztatást, hogy az európai nyérc 1953 óta az ország területén nem került elő, az utolsó példányt a Séd patakjánál lőtték és a Természettudományi Múzeumba került [89].

ábra 4. Az európai nyérc előfordulása 1920-ig, a történelmi Magyarország területén

ábra 5. Az európai nyérc előfordulása 1920 után

5. Következtetések

A vaktérképeket szemlélve jól látható, hogy az 1920-as évekig a mai országterületet tekintve csak egy 1765-ös forrás említi Túrkevét, mint nyércbőrök forrását, illetve ugyancsak ezen a területen 1827-ben Bertalan Szilágyi János A Biharvármegyei Sárrét leírásában, illetve jóval később, 1902-ben és 1906-ban a Vadász-Lap Ráró községben említi ritka vadászzsákmányként. Ezen kívül minden más forrás a történelmi területről származik [26, 50, 78, 82].

Az 1920-as évektől van két Balaton környéki észlelés, habár ezek nem nyertek bizonyítást [38, 89], és csak egy-egy példányról szólnak a feljegyzések viszont több forrás van a Mátrából és Bükkből. Az adatok többsége azonban itt is a Felvidékről, illetve Erdélyből származik.

Összegezve ezeket az eredményeket megállapítható, hogy a nyérc biztosan élt a Kárpát-medencében, a mai Szlovákia, Ukrajna, illetve Románia területén, így Trianon előtt mi is sajátunknak tudhattuk ezt az állatfajt, habár akkor sem nagy példányszámban. Az viszont kérdéses marad, hogy az európai nyérc élt-e valaha a mai országhatárokon belül, mert a bükki észlelések származhattak akár a prémtelepről kiszabadult amerikai nyércekről is, mivel akkor még bizonyítottnak nem fektettek hangsúlyt a két faj elkülönítésre. Illetve egy-egy példányt elkaphattak a Felvidékről áttévedt állatok közül is [6].

Jól látható továbbá az is, hogy az európai nyérc az évezredforduló óta kiszorulóban van a fent említett területekről is, jelenlegi élőhelyének az említett országokban már csak a Duna-deltát emlegetik, ami igencsak messze esik az általam kutatott területek határától, ahol száz-kétszáz éve még bizonyítottan élt ez a faj. Kimondható tehát, hogy a nyércek megmaradt populációinak felkutatására és megvédésére nagyobb hangsúlyt kellene fektetni, mielőtt a faj véglegesen kipusztul és helytállónak bizonyul az állítás, miszerint az európai nyérc, melynek jelenleg legnagyobb szabadon élő populációi még Francia- és Spanyolországban, a Pireneusokban lelhetőek fel, a párduchiúz mellett Európa legveszélyeztetettebb faja [18].

Az is igazolást nyert, hogy kis számban bár, de amerikai nyércek élnek szabadon a Kárpát-medence területén és nálunk is felbukkan időről-időre egy-egy példány a Szigetközben [75]. Az elkövetkezendő években valószínűsíthető, hogy a szomszédos országokból újabb példányok fognak megjelenni nálunk. Jelenlétük nem kívánatos, így intézkedéseket kell tenni, hogy ne vethessék meg a lábukat ezeken a területeken, kiszorítva ezzel őshonos fajainkat életterükről.

5. Összefoglalás

Szakdolgozatom célja az volt, hogy összegyűjtsem a két nyércfaj, az európai és az amerikai nyérc hazai előfordulásáról fellelhető szakirodalmi adatokat, azokat rendszerezem, illetve grafikusan megjelenítsem vaktérképeken, hogy legyen a témáról egy átfogó tanulmány, amely feltárja, pontosan hol fordultak elő hazánkban ezek az állatok.

Kutatásom során számos lelőhelyet találtam, elsősorban Felvidék és Erdély területéről, Magyarországon, ha élt is az európai nyérc, akkor a Mátrában és Bükkben fordulhatott elő, az ott megfigyelt egyedek viszont nagy valószínűséggel lehettek a prémfarmokról megszökött amerikai nyércek is. Habár számos forrás említi Magyarország egyéb területeit is, bizonyító példány azonban máshonnan nem került kézre.

Emellett utánajártam hogyan és mikor került az amerikai nyérc a prémipar fellendülése által Európába és miként terjedt el Magyarországon is a nyérctenyésztés, illetve, hogy ennek milyen kihatása volt az európai nyérc különböző területekről való kiszorulására. Ugyan a két faj szaporodni nem tud egymással, de az amerikai hímek tudják késleltetni az európai nőstények európai hímmel való párosodását, illetve a két faj ökológiai niche-e teljesen megegyező, azonban az amerikai nagyobb és életrevalóbb, ezáltal ki tudta szorítani az őshonos fajt bizonyos élőhelyekről [10, 64].

Összegzésként kijelenthető, hogy a történelmi területen biztosan élt nálunk az európai nyérc, a jelenlegi országhatárokon belül azonban ez nem bizonyítható. Mindezek ellenére nyitott szemmel kell járni, és felbukkanása esetén mindent megtenni megóvása érdekében, mielőtt véglegesen letörlődik még egy fajunk a térképről.

6. Köszönetnyilvánítás

Szeretném megköszönni az Egzotikusállat-, Vad-, Hal és Méhegészségügyi Tanszéknek, hogy biztosították a szakdolgozatom témáját, továbbá szeretném megköszönni témavezetőmnek, dr. Tóth Tamásnak a sok segítséget, amelyet munkám során biztosított.

8. Irodalomjegyzék

1. Gera P (2017) Lutra és társai: hazánk menyétféle ragadozóinak rövid bemutatása. Hungarovox Kiadó, Budapest
2. Kereszty A (1998) Tények könyve: zöld: A biodiverzitás csökkenésének, a fajok kipusztulásának okai. Greger-Delacroix Kiadó.
<https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/TenyekKonyve-tenyek-konyve-1/zold-19B21/vilagproblema-19D00/a-fajok-sokfelesege-a-fajok-kipusztulasa-19D40/a-biodiverzitas-csokkenesenek-a-fajok-kipusztulasanak-okai-19D5F/> Accessed 18 Oct 2024
3. Matáz I (2013) Vizeink (élő) világa. Kárpáti Igaz Szó 9(103) 3
4. Sylvester L (2009) A nyérc feketén csillogó üvegszeme. Háromszék 21(5750) 8
5. Agrárminisztérium (2020) 58/2020. (XI. 24.) AM rendelete a mezőgazdasági haszonállatok tartásának állatvédelmi szabályairól szóló 32/1999. (III. 31.) FVM rendelet módosításáról.
<https://www.kozlonyok.hu/nkonline/MKPDF/hiteles/MK20257.pdf> Accessed 19 Oct 2024
6. Ujhelyi P (1994) Az európai nyérc „elterjedése” a magyar szakirodalomban. Állattani Közlemények 80:117
7. (2021) Súlyos válságon van túl a prémes ágazat. Magyar Állattenyésztők Lapja 26(1) 35-37
8. Gera P (2005) Nem őshonos ragadozóinkról. Nimród 93(10) 39
9. Méhely L (1898) A nyércz. A Természet 2(12) 6-8
10. Kiss JB (2002) Az Európai nyérc. Erdélyi Nimród 4(1) 6
11. Holdas S (1969) A nercbunda története. Természet világa 100(12) 566-567
12. Éhik Gy (1931) Prémek és prémes állatok. Szent István Társulat, Budapest, pp 54-56
13. A Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézete (1959–1962) A magyar nyelv értelmező szótára. Akadémiai Kiadó <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-magyar-nyelv-ertelmezo-szotara-1BE8B/n-40903/nerc-41529/> Accessed 18 Oct 2024
14. (1908) A nyérczről. Vadász-Lap 29(2) 29
15. Éhik Gy (1946) Néhány szó a nyércről. Nimród Vadászlap 33(4) 56-57
16. L-r (1871) Adatok ritka vadfajainkról. Vadász- és Verseny-Lap 15(3) 21
17. Kászoni Z (1999) Vadlexikon – Nyérc (*Mustela Lutreola*). Magyar Vadászlap 8(4) 9
18. Simon G (1973) Nyérctenyésztési tapasztalatok Magyarországon. Szabad Földműves 24(24) 2
19. Éhik Gy (1932) Néhány adat a hazai görények és nyércek ismeretéhez. Állattani Közlemények 29(3-4) 138-143

20. Békési L (1973) Házi vadállatunk: a nyérc. Élet és tudomány 28(42) 1987-1990
21. (1985) Prémies állatok biológiája. Nógrád Megyei Hírlap 41(206) 7
22. Wilson DE, Mittermeier RA (eds) (2009) Handbook of the mammals of the world. Lynx Edicions, Barcelona, p 655
23. Schank E (1930) A nyérc tenyésztése Szlovénzskón I. Nimrod 8(16) 149-150
24. Haraszthy L (ed) (2022) Özönállatfajok Magyarországon. Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság – Külgazdasági és Külügyminisztérium, Budapest, pp 366-368
25. (1973) Nerzprémről – prózában. Esti Hírlap 18(34) 70
26. Vásárhelyi I (1941) A nyérc. Halászat 42(9) 77-78
27. Éhik Gy (1934) A nyérc és elterjedése. Nimród Vadászújság 22(29) 453-454
28. Csetneky B (1871) Országos vadászati statisztikák ügyében. Vadász- és Verseny-Lap 15(1) 4-6
29. (1899) A vidra-menyét. Zoológiai Lapok 16:203-204
30. Éhik Gy (1932) Az európai nyérc. Nimród Vadászújság 20(18) 311-312
31. Éhik Gy (1934) Adatok Erdély emlősfaunájához. Állattani Közlemények 31(1-2) 91-95
32. (1899) A vidra-menyét. Zoológiai Lapok 16(1) 203-204
33. Méhely L (ed) (1901): Brehm - Az állatok világa 1. - Emlősök I. - Főemlősök, denevérek, bőrszárnyúak, ragadozók, Légrády Testvérek, Budapest, pp 658 - 665
34. (1916) Az európai nyérc (*Putorius lutreola* L.). Vadászlap 37(23) 287
35. (1916) Az európai nyérc (*Putorius lutreola* L.). A Természet 12(11) 131
36. Haller A (1936) Rákászat. Pesti Hírlap 87(101) 19
37. Földi J (1801) Természeti história: A' Linne Systémája szerint: Első tsmó. Az állatok országa., Wéber Simon Péter, Pozsony, p 104
38. Vásárhelyi I (1946) Adatok a nyérc elterjedéséhez és életmódjához. Nimród Vadászlap 33(8) 132-133
39. Frivaldszky I (1865) Jellemző adatok Magyarország faunájához. A Magyar Tudományos Akadémia évkönyvei, 9(4) 1-275
40. Beauregard L (1871) Vadak és vadászatok Murány környékéről. Vadász- és Verseny-Lap 15(21) 146-147
41. (1921) A nyérc hazánkban. A Természet 17(7-8) 49
42. (1910) A szőrmefestésről. Magyar Kelmefestő Ujság 2(42) 4

43. (1916) Az állatkert ajándékozói. Mi újság az állatkertben? 3(24) 1
44. Schank E (1930) A nyérc tenyésztése Szlovénországon II. Nimrod 8(117) 157
45. Vásárhelyi I (1931) Felsőméra emlősfajának. Állattani Közlemények 28(1-2) 49-54
46. Éhik Gy (1934) A nyérc elterjedése az Északkeleti-Kárpátokban. Állattani Közlemények 31(3-4) 210
47. Vásárhelyi I (1935) A nyérc csonkamagyarországi előfordulása. Magyar Vadászújság 35(5) 72-73
48. Kontsits P (1939) Halastavaink faunájáról és a pézsmapocok meghonosodásáról. Magyar Vadászújság 39(26) 394-396
49. Eidenpenz K (1943) Nyérc. Nimród Vadászlap 31(20) 307-308
50. Györffy I (1941) Nagykunsági krónika. Turul Kiadó, Budapest, pp 28-54
51. Koltai GV (1941) A nyérc (*Putorius lutreola* L.) biológiája. Magyar Vadászújság 41(10) 72-73
52. Ferenczi S (1942) Élő európai nyérc (*Mustella lutreola*) Máramaros megyében. Nimród Vadászlap 30(31) 492
53. K K (1946) Vidragörény a Mátra vizeinél. Nimród Vadászlap 33(1) 16
54. Nádler H (1947) Nyércek a budapesti Városligetben. Nimród Vadászlap 34(15) 237-238
55. Éhik Gy (1949) A hazai vad természetrajza. Magyar Vadász 2(23) 7-8
56. Nagy J (1951) Jogos és helyes-e ragadozóemlőseink kíméletlen irtása. Magyar Vadász 4(3) 2-3
57. (2022) A nyérc, aki Fekete István Lutrája helyett esett áldozatul. Magyar Természettudományi Múzeum.
https://mttmuzeum.blog.hu/2022/01/11/a_nyerc_aki_fekete_istvan_lutraja_helyett_esett_aldozatul
 1 Accessed 18 Oct 2024
58. Kucsera Sz (1963) Prémesszállattenyésztők találkozója Léván. Kisállattenyésztés, A szabad földműves havi melléklete 18(48) 1
59. (1969) Hírek. Szabad Föld, 25(19) 6
60. Kozma L (1973) Nyérctenyésztés. Halászat, 19(3) 66-67
61. (1973) Meghonosítják a nyérctenyésztést Magyarországon. Új Szó 44(43) 5
62. Eöry É (1979) Nyérctől a nutriáig. Képes Újság, 20(48) 674
63. Takács L (1979) Biharugra – Ahol „Isten malmai” öröltek. Élet és Tudomány Kalendárium, 234-239

64. (1976) Kipusztulnak-e az európai nyércek? Természet világa 107(2) 93
65. (1991) Kipusztulásra ítéltettek? (2.). Kelet-Magyarország, 48(237) 11
66. (1981) Bundájukkal fizetnek. Hétfői Hírek 25(9) 133
67. Ujhelyi P (1997) Az unikornis és a hazai nyércállomány. Természet, 4(11) 429
68. Gera P (1997) Az európai nyércről. Természet 4(11) 428
69. Mara Á (1998) A nyérc vagy vidranyest. Hargita népe 10(198) 5
71. Kiss JB, Marinov M, Alexe V (2012) Hódító nyuszt és lenyűzött hód – Négylábú jövevények a Duna-deltában. Vadon 1:8-12
71. Briski B (2009) Aki gyilkos, nem divatos. Magyar Nemzet 72(351) 10
72. Ötvös Z (2013) Potyautas gyilkos hódítók. Népszabadság 71(50) 18
73. Hegyeli Zs, Kecskés A (2014): The occurrence of wild-living American Mink Neovison vison in Transylvania, Romania. Small Carnivora Conservation, 51:23-28
74. (2016) Nyércek terjeszkednek az Olt mentén. Háromszék 28(7744) 8
75. (2022) Újabb inváziós faj hazánkban? National Geography.
<https://ng.24.hu/termeszett/2022/07/22/ujabb-invazios-faj-hazankban/> Accessed 18 Oct 2024
76. Bertus-Barcza P (2008) Kannibalizmust eredményezhet a szőrmegyártás. National Geography.
https://ng.24.hu/kultura/2008/06/03/kannibalizmust_eredmenyezhet_a_szormegyartas/ Accessed 18 Oct 2024
77. Bertus-Barcza P (2007) Gyilkos divat. National Geography.
https://ng.24.hu/kultura/2007/11/30/gyilkos_divat/ Accessed 18 Oct 2024
78. Bertalan Szilágyi J (1920) A Biharvármegyei Sárrét leírása 1827. Aquila, 27:60-70
79. (1921) A nyérc hazánkban. A Természet 17(7-8) 49
80. Koczyán A (1887) A Magas-Tátra északi oldalán élő emlősökről. Természetrajzi Füzetek, 11(1) 1-11
81. Petrász G (1871) Adatok ritka vadfajainkról. Vidra-menyét. Vadász- és Verseny-Lap 15(11) 81
82. (1906) Ritka vadászszákmány. Vadász-Lap, 27(6) 81
83. (1934) Az európai nyérc. Pesti Napló, 10:16
84. Paussinger K (1913) Levél Görgényből. Vadász-Lap 34(11) 140-141
85. Ágosthy Z (1927) Európai nyérc (Vidramenyét). Magyar Vadászújság 27(18) 291
86. Heverdle F (1929) Adatok a nyérc előfordulásához. Nimrod, 7(15) 119
87. Choma Gy, Fencik J (1933) A vidranyestről. Kárpáti Vadász 7:150-152

88. Weldin J (1935) Emlékezés Gagyai bá-ról. Nimród Vadászújság 23(32) 504-507

89. Kőbányai Gy (1980) Most van ára a prémnek. Esti Hírlap 25(288) 4

90. (2004) Eltűnhet az európai nyérc. National Geography.

https://ng.24.hu/termeszett/2004/10/28/eltunhet_az_europai_nyerc/ Accessed 18 Oct 2024

A képek forrásai:

Ábra 1.: <https://globalconservation.org/endangered-species/european-mink> Accessed 18 Oct 2024

Ábra 2.: <https://ng.24.hu/termeszett/2022/07/22/ujabb-invazios-faj-hazankban/> Accessed 18 Oct 2024

Ábra 3.: Éhik Gy (1946) Néhány szó a nyércről. Nimród Vadászlap 33(4) 56-57

Ábra 4.:

[/https://hu.wikipedia.org/wiki/F%C3%A1jl:A_K%C3%A1rp%C3%A1tmedence_v%C3%ADzrajza.jpg](https://hu.wikipedia.org/wiki/F%C3%A1jl:A_K%C3%A1rp%C3%A1tmedence_v%C3%ADzrajza.jpg) Accessed 18 Oct 2024

Ábra 5.: <https://www.genkapocs.hu/tortenelmi-magyarorszag/trianon-ii-resz.html> Accessed 18 Oct 2024